

॥ श्रीसूर्य-नमस्कारः ॥

॥ पूर्वाङ्गविघ्नेश्वरपूजा ॥

(आचम्य)

शुक्लाम्बरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम्।
प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशान्तये॥

प्राणान् आयम्य। ॐ भूः + भूर्भुवः सुवरोम्।

(अप उपस्पृश्य, पुष्पाक्षतान् गृहीत्वा)

ममोपात्तसमस्त दुरितक्षयद्वारा

श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं करिष्यमाणस्य कर्मणः

निर्विघ्नेन परिसमाप्त्यर्थम् आदौ विघ्नेश्वरपूजां करिष्ये।

ॐ गुणानां त्वा गुणपतिं हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम्।
ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नृतिभिः सीद सादनम्॥

अस्मिन् हरिद्राबिम्बे महागणपतिं ध्यायामि, आवाहयामि।

ॐ महागणपतये नमः आसनं समर्पयामि।

पादयोः पाद्यं समर्पयामि। हस्तयोरर्घ्यं समर्पयामि।

आचमनीयं समर्पयामि।

ॐ भूर्भुवस्सुवः। शुद्धोदकस्नानं समर्पयामि।

स्नानानन्तरमाचमनीयं समर्पयामि।

वस्त्रार्थमक्षतान् समर्पयामि।

यज्ञोपवीताभरणार्थं अक्षतान् समर्पयामि।

दिव्यपरिमलगन्धान् धारयामि।

गन्धस्योपरि हरिद्राकुङ्कुमं समर्पयामि। अक्षतान् समर्पयामि।

पुष्पमालिकां समर्पयामि। पुष्पैः पूजयामि।

॥ अर्चना ॥

१. ॐ सुमुखाय नमः	१०. ॐ गणाध्यक्षाय नमः
२. ॐ एकदन्ताय नमः	११. ॐ फालचन्द्राय नमः
३. ॐ कपिलाय नमः	१२. ॐ गजाननाय नमः
४. ॐ गजकर्णकाय नमः	१३. ॐ वक्रतुण्डाय नमः
५. ॐ लम्बोदराय नमः	१४. ॐ शूर्पकर्णाय नमः
६. ॐ विकटाय नमः	१५. ॐ हेरम्बाय नमः
७. ॐ विघ्नराजाय नमः	१६. ॐ स्कन्दपूर्वजाय नमः
८. ॐ विनायकाय नमः	१७. ॐ सिद्धिविनायकाय नमः
९. ॐ धूमकेतवे नमः	१८. ॐ विघ्नेश्वराय नमः

नानाविधपरिमलपत्रपुष्पाणि समर्पयामि॥

धूपमाघ्रापयामि।

अलङ्कारदीपं सन्दर्शयामि।

नैवेद्यम्।

ताम्बूलं समर्पयामि।

कर्पूरनीराजनं समर्पयामि।

कर्पूरनीराजनानन्तरमाचमनीयं समर्पयामि।

वक्रतुण्डमहाकाय कोटिसूर्यसमप्रभ।

अविघ्नं कुरु मे देव सर्वकार्येषु सर्वदा॥

प्रार्थनाः समर्पयामि।

अनन्तकोटिप्रदक्षिणनमस्कारान् समर्पयामि।

छत्रचामरादिसमस्तोपचारान् समर्पयामि।

॥ प्रधान-पूजा - श्री-सूर्यनारायण-पूजा ॥

शुक्लाम्बरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजम्।
प्रसन्नवदनं ध्यायेत् सर्वविघ्नोपशान्तये॥

प्राणान् आयम्य। ॐ भूः + भूर्भुवः सुवरोम्।

॥ सङ्कल्पः ॥

ममोपात्तसमस्तदुरितक्षयद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं शुभे शोभने मुहूर्ते
अद्यब्रह्मणः द्वितीयपराद्धे श्वेतवराहकल्पे वैवस्वतमन्वन्तरे अष्टाविंशतितमे
कलियुगे प्रथमे पादे जम्बूद्वीपे भारतवर्षे भरतखण्डे मेरोः दक्षिणेपार्श्वे
शकाब्दे अस्मिन् वर्तमाने व्यावहारिके प्रभवादि षष्टिसंवत्सराणां मध्ये ()
) नाम संवत्सरे उत्तरायणे / दक्षिणायने ()-ऋतौ () मासे शुक्लपक्षे
नवम्यां शुभतिथौ (इन्दु/भौम/बुध/गुरु/भृगु /स्थिर/भानु) वासरयुक्तायाम् ()
नक्षत्रयुक्तायां ()-योग ()-करण-युक्तायां च एवं गुण-विशेषण-विशिष्टायाम्
अस्याम् नवम्यां शुभतिथौ अस्माकं सहकुटुम्बानां क्षेमस्थैर्य-धैर्य-वीर्य-विजय
आयुरारोग्य ऐश्वर्याभिवृद्ध्यर्थम् धर्मार्थकाममोक्षचतुर्विधफलपुरुषार्थसिद्ध्यर्थं
पुत्रपौत्राभिवृद्ध्यर्थम् इष्टकाम्यार्थसिद्ध्यर्थम् मम इहजन्मनि पूर्वजन्मनि
जन्मान्तरे च सम्पादितानां ज्ञानाज्ञानकृतमहापातकचतुष्टय व्यतिरिक्तानां
रहस्यकृतानां प्रकाशकृतानां सर्वेषां पापानां सद्यः अपनोदनद्वारा सकल
पापक्षयार्थं श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायणप्रीत्यर्थं श्री-
सूर्यनारायण-प्रसाद-सिद्ध्यर्थं श्री-सूर्यनारायण-पूज-पुरस्सरं तृचकल्पेन
अरुणप्रश्नेन च श्री-सूर्यनमस्कारान् करिष्ये। तदङ्गं कलशपूजां च करिष्ये।
श्रीविघ्नेश्वराय नमः यथास्थानं प्रतिष्ठापयामि। (गणपति प्रसादं शिरसा
गृहीत्वा)

॥ घण्टापूजा ॥

आगमार्थं तु देवानां गमनार्थं तु रक्षसाम्।
घण्टारवं करोम्यादौ देवताऽऽह्वानकारणम्॥

॥ कलशपूजा ॥

ॐ कलशाय नमः दिव्यगन्धान् धारयामि।

ॐ गङ्गायै नमः, ॐ यमुनायै नमः, ॐ गोदावर्यै नमः, ॐ सरस्वत्यै नमः,

ॐ नर्मदायै नमः, ॐ सिन्धवे नमः, ॐ कावेर्यै नमः,

ॐ सप्तकोटिमहातीर्थान्यावाहयामि।

(अथ कलशं स्पृष्ट्वा जपं कुर्यात्)

आपो वा इदं सर्वं विश्वा भूतान्यापः प्राणा वा आपः पशव

आपोऽन्नमापोऽमृतमापः सम्राडापो विराडापः स्वराडापश्छन्दाः स्यापो

ज्योतीः स्यापो यजूः स्यापः सत्यमापः सर्वा देवता आपो भूर्भुवस्सुवराप

ओम्॥

कलशस्य मुखे विष्णुः कण्ठे रुद्रः समाश्रितः।

मूले तत्र स्थितो ब्रह्मा मध्ये मातृगणाः स्मृताः॥

कुक्षौ तु सागराः सर्वे सप्तद्वीपा वसुन्धरा।

ऋग्वेदोऽथ यजुर्वेदः सामवेदोऽप्यथर्वणः॥

अङ्गैश्च सहिताः सर्वे कलशाम्बुसमाश्रिताः।

गङ्गे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति।

नर्मदे सिन्धुकावेरि जलेऽस्मिन् सन्निधिं कुरु॥

सर्वे समुद्राः सरितः तीर्थानि च हृदा नदाः।

आयान्तु विष्णुपूजार्थं दुरितक्षयकारकाः॥

ॐ भूर्भुवः सुवो भूर्भुवः सुवो भूर्भुवः सुवः।

(इति कलशजलेन सर्वोपकरणानि आत्मानं च प्रोक्ष्य।)

॥ आत्मपूजा ॥

ॐ आत्मने नमः, दिव्यगन्धान् धारयामि।

१. ॐ आत्मने नमः	४. ॐ जीवात्मने नमः
२. ॐ अन्तरात्मने नमः	५. ॐ परमात्मने नमः
३. ॐ योगात्मने नमः	६. ॐ ज्ञानात्मने नमः

समस्तोपचारान् समर्पयामि।

देहो देवालयः प्रोक्तो जीवो देवः सनातनः।
त्यजेदज्ञाननिर्माल्यं सोऽहं भावेन पूजयेत्॥

॥ पीठपूजा ॥

१. ॐ आधारशक्त्यै नमः	८. ॐ रत्नवेदिकायै नमः
२. ॐ मूलप्रकृत्यै नमः	९. ॐ स्वर्णस्तम्भाय नमः
३. ॐ आदिकूर्माय नमः	१०. ॐ श्वेतच्छत्राय नमः
४. ॐ आदिवराहाय नमः	११. ॐ कल्पकवृक्षाय नमः
५. ॐ अनन्ताय नमः	१२. ॐ क्षीरसमुद्राय नमः
६. ॐ पृथिव्यै नमः	१३. ॐ सितचामराभ्यां नमः
७. ॐ रत्नमण्डपाय नमः	१४. ॐ योगपीठासनाय नमः

॥ कुम्भे वरुण-सूर्य-नारायण-पूजा ॥

ॐ। इ॒मं मे॑ वरु॒ण श्रु॒धी ह॒वम॒द्या च॑ मृ॒डय। त्वा॒मव॒स्युराच॑के॥ तत्त्वा॑
या॒मि ब्र॒ह्म॒णा व॒न्द॒मा॒न॒स्तदा॒शास्ते॑ यज॑मानो ह॒विर्भिः॑। अ॒हे॒डमा॒नो वरु॑णे॒ह
बो॒ध्युरु॑श॒स॒ मा न॒ आयुः॑ प्रमो॑षीः॥

अस्मिन् कुम्भे सकल-तीर्थाधिपतिं वरुणं ध्यायामि। वरुणमावाहयामि।

ॐ। आ स॒त्येन॒ रज॑सा॒ वर्त॑मानो निवे॒शय॑न्न॒मृतं॒ मर्त्यं॑ च। हि॒र॒ण्य॒येन॑ सवि॒ता
रथे॒नाऽदे॒वो या॑ति॒ भुव॑ना वि॒पश्य॑न्।

सूर्य सुन्दरलोकनाथममृतं वेदान्तसारं शिवम्
ज्ञानं ब्रह्ममयं सुरेशममलं लोकैकचित्तं प्रभुम्।
इन्द्रादित्यनराधिपं सुरगुरुं त्रैलोक्यचूडामणिं
विष्णुब्रह्मशिवस्वरूपहृदयं वन्दे सदा भास्करम्॥

अस्मिन् कुम्भे श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायणं ध्यायामि। श्री-
छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायणम् आवाहयामि।

आसनं समर्पयामि। पाद्यं समर्पयामि। अर्घ्यं समर्पयामि। आचमनीयं
समर्पयामि। मधुपर्कं समर्पयामि। शुद्धोदकस्नानं समर्पयामि। स्नानानन्तरं
आचमनीयं समर्पयामि। वस्त्रं समर्पयामि। उपवीतं समर्पयामि। आभरणम्
समर्पयामि। गन्धान् धारयामि। गन्धस्योपरि हरिद्राकुङ्कुमं समर्पयामि।
अक्षतान् समर्पयामि। पुष्पाणि समर्पयामि।

॥ अर्चना ॥

१. ॐ मित्राय नमः	७. ॐ हिरण्यगर्भाय नमः
२. ॐ रवये नमः	८. ॐ मरीचये नमः
३. ॐ सूर्याय नमः	९. ॐ आदित्याय नमः
४. ॐ भानवे नमः	१०. ॐ सवित्रे नमः
५. ॐ खगाय नमः	११. ॐ अर्काय नमः
६. ॐ पूष्णे नमः	१२. ॐ भास्कराय नमः

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः नानाविध-
परिमलपत्रपुष्पाणि समर्पयामि।

॥ उत्तराङ्गपूजा ॥

धूपमाघ्रापयामि। अलङ्कारदीपं सन्दर्शयामि। श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः नैवेद्यं निवेदयामि। निवेदनान्तरम् आचमनीयं समर्पयामि। श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः कर्पूरताम्बूलं समर्पयामि।

भास्कराय विद्महे महद्युतिकुराय धीमहि। तन्नो आदित्यः प्रचोदयात्। श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः समस्त अपराध क्षमापनार्थं कर्पूरनीराजनं दर्शयामि। कर्पूरनीरजनानन्तरम् आचमनीयं समर्पयामि। रक्षां धारयामि। श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः वेदोक्तमन्त्रपुष्पाञ्जलिं समर्पयामि। स्वर्णपुष्पं समर्पयामि। श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः प्रदक्षिणनमस्काराः समर्पयामि।

॥ न्यासः ॥

ओं अस्य श्रीसूर्यनमस्कार-महामन्त्रस्य, कण्वपुत्रः प्रस्कन्न ऋषिः, अनुष्टुप् छन्दः, श्रीसूर्यनारायणो देवता।

हां बीजम्, ह्रीं शक्तिः हूं कीलकम्। श्रीसूर्यनारायण-प्रसाद-सिद्ध्यर्थे नमस्कारे विनियोगः।

हां अङ्गुष्ठाभ्यां नमः।

ह्रीं तर्जनीभ्यां नमः।

हूं मध्यमाभ्यां नमः।

ह्रै अनामिकाभ्यां नमः।

हौं कनिष्ठिकाभ्यां नमः।

हः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः।

हां हृदयाय नमः।

हीं शिरसे स्वाहा।
 हूं शिखायै वषट्।
 हैं कवचाय हुम्।
 हौं नेत्रत्रयाय वौषट्।
 हः अस्त्राय फट्।

भूर्भुवस्सुवरोमिति दिग्बन्धः॥

॥ ध्यानम् ॥

उदयगिरिमुपेतं भास्करं पद्महस्तं
 सकलभुवननेत्रं नूतनरत्नोपधेयम्।
 तिमिरकरिमृगेन्द्रं बोधकं पद्मिनीनां
 सुरगुरुमभिवन्दे सुन्दरं विश्वरूपम्॥

लं-पृथिव्यात्मने गन्धं समर्पयामि।
 हं- आकाशात्मने पुष्पाणि समर्पयामि।
 यं-वाय्वात्मने धूपमाग्रापयामि।
 रं-ब्रह्मात्मने दीपं दर्शयामि।
 वं-अमृतात्मने अमृतोपहारं निवेदयामि।
 सं-सर्वात्मने सर्वोपचारान् समर्पयामि॥

॥ नमस्काराः ॥

ॐ गुणानां त्वा गुणपतिः५ हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम्। ज्येष्ठराजं
 ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नृतिभिः सीद सादनम्॥
 ॐ महागणपतये नमः॥

उमाकोमल-हस्ताब्ज-सम्भावित-ललाटकम्।
हिरण्यकुण्डलं वन्दे कुमारं पुष्करस्रजम्॥

ॐ श्री वल्ली देवसेना समेत सुब्रह्मण्यस्वामिने नमः॥

गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवो महेश्वरः।
गुरुः साक्षात्परं ब्रह्म तस्मै श्री-गुरवे नमः॥

गुरवे सर्वलोकानां भिषजे भवरोगिणाम्।
निधये सर्वविद्यानां दक्षिणामूर्तये नमः॥

विनतातनयो देवः कर्मसाक्षी सुरेश्वरः।
सप्ताश्वः सप्तरञ्जुश्च अरुणो मे प्रसीदतु॥

रञ्जुवेत्रकशापाणिं प्रसन्नं कश्यपात्मजम्।
सर्वाभरणदीप्ताङ्गमरुणं प्रणमाम्यहम्॥

ॐ कर्मसाक्षिणे अरुणाय नमः॥

अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम्। होतां रत्न-धातमम्॥ ऋग्वेदात्मने
सूर्यनारायण-स्वामिने नमः॥

इषेत्वोर्जे त्वा वायवः स्थो पायवः स्थ देवो वः सविता प्रार्पयतु श्रेष्ठतमाय
कर्मणे॥ यजुर्वेदात्मने सूर्यनारायण-स्वामिने नमः॥

अग्न आयाहि वीतये गृणानो हव्यदातये। नि होता सत्सि बर्हिषि॥
सामवेदात्मने सूर्यनारायण-स्वामिने नमः॥

शन्नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये। शं योरभिस्रवन्तु नः॥ अथर्ववेदात्मने
सूर्यनारायण-स्वामिने नमः॥

(तैत्तिरीयारण्यके प्रश्नः - १० (महानारायणोपनिषत्))

घृणिः सूर्य आदित्यो न प्रभा वात्यक्षरम्। मधु क्षरन्ति तद्रसम्। सत्यं वै
तद्रसमापो ज्योतीरसोऽमृतं ब्रह्म भूर्भुवः सुवरोम्॥ श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-
समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः॥

(तैत्तिरीयसंहितायां काण्डः १/प्रश्नः - ४)

त॒रणि॑र्वि॒श्वद॑र्शतो ज्योति॑ष्कृद॒सि सूर्य॑। वि॒श्व॒मा भा॑सि रोच॒नम्॥
 उ॒प॒या॒मगृ॑हीतोऽसि सूर्या॑य त्वा॒ भ्राज॑स्वत ए॒ष ते योनिः॑ सूर्या॑य त्वा॒
 भ्राज॑स्वते॥३२॥ श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने
 नमः॥

ॐ हाम्। उ॒द्यन्न॑द्य मि॒त्रम॑हः। मि॒त्राय॑ नमः॥
 ॐ ह्रीम्। आ॒रोह॑न्नुत्त॒रां दि॒वम्। र॒वये॑ नमः॥
 ॐ हूम्। ह॒द्रो॒गं म॑म सूर्य॑। सूर्या॑य नमः॥
 ॐ हैम्। ह॒रि॒माणं॑ च नाशय। भा॒नवे॑ नमः॥
 ॐ हौम्। शु॒कैषु॑ मे ह॒रि॒माणम्। खगा॑य नमः॥
 ॐ हः। रो॒प॒णाका॑सु दध्मसि॥ पू॒ष्णे नमः॥
 ॐ हाम्। अथो॑ ह॒रि॒द्र॒वेषु॑ मे। हि॒र॒ण्यग॑र्भाय नमः॥
 ॐ ह्रीम्। ह॒रि॒माणं॑ नि दध्मसि। म॒रीच॑ये नमः॥
 ॐ हूम्। उद॑गाद॒यमा॑दित्यः। आ॒दि॒त्याय॑ नमः॥
 ॐ हैम्। वि॒श्वेन॑ स॒हसा॑ स॒ह। स॒वि॒त्रे नमः॥
 ॐ हौम्। द्वि॒षन्तं॑ म॑म र॒न्ध॒यन्। अ॒र्काय॑ नमः॥
 ॐ हः। मो अ॒हं द्वि॑ष॒तो र॑धम्। भा॒स्करा॑य नमः॥
 ॐ हां ह्रीम्। उ॒द्यन्न॑द्य मि॒त्रम॑हः। आ॒रोह॑न्नुत्त॒रां दि॒वम्। मि॒त्र-र॒विभ्यां॑ नमः॥
 ॐ हूं हैम्। ह॒द्रो॒गं म॑म सूर्य॑। ह॒रि॒माणं॑ च नाशय। सूर्य॑-भा॒नुभ्यां॑ नमः॥
 ॐ हौं हः। शु॒कैषु॑ मे ह॒रि॒माणम्। रो॒प॒णाका॑सु दध्मसि॥ ख॒ग-पू॒षभ्यां॑ नमः॥
 ॐ हां ह्रीम्। अथो॑ ह॒रि॒द्र॒वेषु॑ मे। ह॒रि॒माणं॑ नि दध्मसि। हि॒र॒ण्यग॑र्भ-म्री॒चिभ्यां॑

नमः॥

ॐ हूं हैम्। उदंगादयमादित्यः। विश्वेन सहसा सह। आदित्य-सवितृभ्यां नमः॥

ॐ हौं हः। द्विषन्तं मम रन्धयन्। मो अहं द्विषतो रंधम्। अर्क-भास्कराभ्यां नमः॥

ॐ हां हीं हूं हैम्। उद्यन्नद्य मित्रमहः। आरोहन्नुत्तरां दिवम्। हृद्रोगं मम सूर्य। हरिमाणं च नाशय। मित्र-रवि-सूर्य-भानुभ्यो नमः॥

ॐ हौं हः हां हीम्। शुकैषु मे हरिमाणम्। रोपणाकासु दध्मसि॥ अथो हारिद्रवेषु मे। हरिमाणं नि दध्मसि। खग-पूष-हिरण्यगर्भ-मरीचिभ्यो नमः॥

ॐ हूं हैं हौं हः। उदंगादयमादित्यः। विश्वेन सहसा सह। द्विषन्तं मम रन्धयन्। मो अहं द्विषतो रंधम्। आदित्य-सवितृर्क-भास्करेभ्यो नमः॥

ॐ हां हीं हूं हैं हौं हः। उद्यन्नद्य मित्रमहः। आरोहन्नुत्तरां दिवम्। हृद्रोगं मम सूर्य। हरिमाणं च नाशय। शुकैषु मे हरिमाणम्। रोपणाकासु दध्मसि॥ मित्र-रवि-सूर्य-भानु-खग-पूषभ्यो नमः॥

ॐ हां हीं हूं हैं हौं हः। अथो हारिद्रवेषु मे। हरिमाणं नि दध्मसि। उदंगादयमादित्यः। विश्वेन सहसा सह। द्विषन्तं मम रन्धयन्। मो अहं द्विषतो रंधम्। हिरण्यगर्भ-मरीच्यादित्य-सवितृर्क-भास्करेभ्यो नमः॥

(तैत्तिरीयब्राह्मणे अष्टकं - ३/प्रश्नः - ७/अनुवाकः - ६/ पञ्चादयः ७६-७७)

ॐ हां हीं हूं हैं हौं हः। ॐ हां हीं हूं हैं हौं हः। उद्यन्नद्य मित्रमहः। आरोहन्नुत्तरां दिवम्। हृद्रोगं मम सूर्य। हरिमाणं च नाशय। शुकैषु मे हरिमाणम्। रोपणाकासु दध्मसि॥ अथो हारिद्रवेषु मे। हरिमाणं नि दध्मसि। उदंगादयमादित्यः। विश्वेन सहसा सह। द्विषन्तं मम रन्धयन्। मो अहं द्विषतो रंधम्। मित्र-रवि-सूर्य-भानु-खग-पूष-हिरण्यगर्भ-मरीच्यादित्य-

सवित्रर्क-भास्करेभ्यो नमः॥

॥ आदित्यमण्डले परब्रह्मोपासनम् ॥

(तैत्तिरीयारण्यके प्रश्नः - १० (महानारयणोपनिषत्))

आदित्यो वा एष एतन्मण्डलं तपति तत्र ता ऋचस्तदृचा मण्डलं स
 ऋचां लोकोऽथ य एष एतस्मिन्मण्डलेऽर्चिर्दीप्यते तानि सामानि स साम्नां
 मण्डलं स साम्नां लोकोऽथ य एष एतस्मिन्मण्डलेऽर्चिषि पुरुषस्तानि
 यजूंषि स यजुषा मण्डलं स यजुषां लोकः सैषा त्र्येवं विद्या तपति
 य एषोऽन्तरादित्ये हिरण्मयः पुरुषः॥३१॥ श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-
 सूर्यनारायण-स्वामिने नमः॥

॥ आदित्यपुरुषस्य सर्वात्मकत्वप्रदर्शनम् ॥

(तैत्तिरीयारण्यके प्रश्नः - १० (महानारयणोपनिषत्))

आदित्यो वै तेज ओजो बलं यशश्चक्षुः श्रोत्रमात्मा मनो मन्युर्मनुर्मृत्युः सत्यो
 मित्रो वायुराकाशः प्राणो लोकपालः कः किं कं तत्सत्यमत्रममृतो जीवो
 विश्वः कतमः स्वयम्भु ब्रह्मतदमृत एष पुरुष एष भूतानामधिपतिर्ब्रह्मणः
 सायुज्यं सलोकतामाप्नोत्येतासामेव देवतानां सायुज्यं सार्ष्टितां
 समानलोकतामाप्नोति य एवं वेदैत्युपनिषत्॥३२॥ श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-
 समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः॥

॥ अरुणप्रश्नः ॥

ॐ भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः। भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः।
 स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳ संस्तूयामि। व्यशेम देवहितं यदायुः। स्वस्ति न
 इन्द्रो वृद्धश्रवाः। स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः।
 स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः॥

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः। भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः। स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳ
संस्तूयामि। व्यशेम देवहितं यदायुः। स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः। स्वस्ति नः
पूषा विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः। स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु।
आपमापामपः सर्वाः। अस्मादस्मादितोऽमुतः॥१॥

अग्निर्वायुश्च सूर्यश्च। सह संश्चस्करद्धिया। वाय्वश्चा रश्मिपतयः।
मरीच्यात्मानो अद्रुहः। देवीर्भुवनसूवरीः। पुत्रवत्वाय मे सुत। महानाग्नीर्महामानाः
महसो महसः स्वः। देवीः पर्जन्यसूवरीः। पुत्रवत्वाय मे सुत॥२॥

अपाश्र्युष्णिमपा रक्षः। अपाश्र्युष्णिमपा रघम्। अपाघ्नमपं चावर्तिम्।
अपदेवीरितो हित। वज्रं देवीरजीताश्च। भुवनं देवसूवरीः। आदित्यानदितिं
देवीम्। योनिर्नोर्ध्वमुदीपत। शिवा नः शन्तमा भवन्तु। दिव्या आप ओषधयः।
सुमृडीका सरस्वति। मा ते व्योम सन्दृशि॥३॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[१]

स्मृतिः प्रत्यक्षमैतिह्यम्। अनुमानश्चतुष्टयम्। एतैरादित्यमण्डलम्। सर्वैरेव
विधास्यते। सूर्यो मरीचिमादत्ते। सर्वस्माद्भुवनादधि। तस्याः पाकविशेषेण।
स्मृतं कालविशेषणम्। नदीव प्रभवात्काचित्। अक्षय्याथ्स्यन्दते यथा॥४॥

तां नद्योऽभि संमायन्ति। सौरुः सती न निर्वर्तते। एवं नानासंमुत्थानाः।
कालाः संवत्सरश्च श्रिताः। अणुशश्च महशश्च। सर्वे समवयत्रितम्। सतैः सर्वैः
संमाविष्टः। ऊरुः सन्न निर्वर्तते। अधिसंवत्सरं विद्यात्। तदेवं लक्षणे॥५॥

अणुभिश्च महद्भिश्च। समारूढः प्रदृश्यते। संवत्सरः प्रत्यक्षेण। नाधिसंत्वः
प्रदृश्यते। पटरो विक्लिधः पिङ्गः। एतद्वरुणलक्षणम्। यत्रैतदुपदृश्यते। सहस्रं

तत्र नीयंते। एकः हि शिरो नाना मुखे। कृत्स्नं तद्वतुलक्षणम्॥६॥

उभयतः सप्तैन्द्रियाणि। जल्पितं त्वेव दिह्यते। शुक्लकृष्णे संवत्सरस्य। दक्षिणवामयोः पार्श्वयोः। तस्यैषा भवति। शुक्रं तै अन्यद्यजतं तै अन्यत्। विषुरूपे अहं नी द्यौरिवासि। विश्वा हि माया अवसि स्वधावः। भद्रा तै पूषन्निह रातिरस्त्विति। नात्र भुवनम्। न पूषा। न पशवः। नाऽऽदित्यः संवत्सर एव प्रत्यक्षेण प्रियतमं विद्यात्। एतद्वै संवत्सरस्य प्रियतमः रूपम्। योऽस्य महानर्थ उत्पत्स्यमानो भवति। इदं पुण्यं कुरुष्वेति। तमाहरणं दद्यात्॥७॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[२]

साकञ्जानाः सप्तथमाहुरेकजम्। षडुद्यमा ऋषयो देवजा इति। तेषामिष्टानि विहितानि धामशः। स्थात्रे रजन्ते विकृतानि रूपशः। को नु मर्या अमिथितः। सखा सखायमब्रवीत्। जहाको अस्मदीषते। यस्तित्याज सखिविदः सखायम्। न तस्य वाच्यपि भागो अस्ति। यदीः शृणोत्यलकः शृणोति॥८॥

न हि प्रवेद सुकृतस्य पन्थामिति। ऋतुर्ऋतुना नुद्यमानः। विननादाभिधावः। षष्टिश्च त्रिंशका वल्गाः। शुक्लकृष्णौ च षाष्टिकौ। सारागवस्त्रैर्जरदक्षः। वसन्तो वसुभिः सह। संवत्सरस्य सवितुः। प्रैषकृत्प्रथमः स्मृतः। अमूनादयतेत्यन्यान्॥९॥

अमूश्च परिरक्षतः। एता वाचः प्रयुज्यन्ते। यत्रैतदुपदृश्यते। एतदेव विजानीयात्। प्रमाणं कालपर्यये। विशेषणं तु वक्ष्यामः। ऋतूनां तन्निबोधत। शुक्लवासा रुद्रगणः। ग्रीष्मेणाऽऽवर्तते सह। निजहन् पृथिवीः स्वाम्॥१०॥

ज्योतिषाऽप्रतिख्येन सः। विश्वरूपाणि वासांसि। आदित्यानां

निबोध॑त। संव॑त्सरी॒णं क॑र्म॒फलम्। व॒र्षाभि॑र्द॒दता॑ꣳ सह। अ॒दुःखो॑
दुःख॑चक्षु॒रिव। तद्भा॑ऽऽपी॒त इ॒व दृ॒श्यंते। शी॒तेना॑व्य॒र्थय॑न्नि॒व। रु॒रुद॑क्ष इ॒व
दृ॒श्यंते। ह्या॒दय॑ते॒ ज्वल॑तश्चै॒व। शा॒म्यत॑श्चा॒स्य चक्षु॑षी। या वै प्र॒जा भ्रं॑श्य॒न्ते।
संव॑त्सरा॒त्ता भ्रं॑श्य॒न्ते। याः प्र॑ति॒तिष्ठ॑न्ति। संव॑त्सरे ताः प्र॒ति॒तिष्ठ॑न्ति।
व॒र्षाभ्य॑ इत्य॒र्थः॥११॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[३]

अक्षि॑दुःखोत्थि॑तस्यै॒व। वि॒प्रस॑न्ने क॒नीनि॑के। आ॒ङ्गे चा॒द्रणं॑ ना॒स्ति। ऋ॒भूणां॑
तन्नि॑बोध॑त। क॒नका॑भा॒नि वासा॑ꣳसि। अ॒हता॑नि नि॒बोध॑त। अ॒न्नम॑श्री॒तं
मृ॒ज्मीत॑। अ॒हं वो जी॑वन॒प्रदः॑। ए॒ता वा॒चः प्र॑यु॒ज्यन्ते। श॒रद्य॑त्रोप॒दृश्य॑ते॥१२॥

अभि॑धू॒न्वन्तोऽभि॑घ्नन्त इ॒व। वा॒तव॑न्तो म॒रुद्ग॑णाः। अ॒मुतो॑ जेतुमिषु॒मुखमि॑व।
सन्न॑द्धाः सह द॑दृ॒शे ह। अप॑ध्व॒स्तैर्व॑स्ति॒र्वणै॑रिव। वि॒शि॒खासः॑ क॒पर्दि॑नः।
अ॒क्रुद्ध॑स्य यो॒त्स्यमा॑न॒स्य। क्रुद्ध॑स्यै॒व लोहि॑नी। हे॒मत॑श्चक्षु॑षी वि॒द्यात्।
अ॒क्ष्णयोः॑ क्षि॒पणो॑रिव॥१३॥

दुर्भिक्षं॑ दे॒वलो॑केषु। म॒नूना॑मु॒दकं॑ गृ॒हे। ए॒ता वा॒चः प्र॑व॒दन्तीः। वै॒द्युतो॑ यान्ति
शैशि॑रीः। ता अ॒ग्निः प॑र्व॒मना॒ अन्वै॑क्ष॒त। इ॒ह जी॑वि॒काम॑प॒रिप॑श्यन्। तस्यै॒षा
भ॑व॒ति। इ॒हेह॑वः स्व॒त॒पसः॑। म॒रुतः॑ सूर्य॒त्वचः॑। श॒र्म स॒प्रथा॑ आवृ॒णे॥१४॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[४]

अ॒ति॒ता॒म्राणि॑ वासा॑ꣳसि। अ॒ष्टि॒वाञ्जि॑श॒तघ्निं॑ च। वि॒श्वे दे॒वा वि॑प्र॒ह॒रन्ति॑।
अ॒ग्निजि॑ह्वा अ॒सश्च॑त। नै॒व दे॒वो न॑ म॒र्त्यः। न राजा॑ व॒रुणो॑ वि॒भुः। ना॒ग्निर्ने॒न्द्रो
न प॑र्व॒मानः॑। मा॒तृक्क॑च॒न वि॑द्यते। दि॒व्यस्यै॒का ध॑नु॒रार्तिः॑। पृ॒थि॒व्याम॑प॒रा

श्रिता॥१५॥

तस्येन्द्रो वम्रिरूपेण। धनुर्ज्यामछिनथस्वयम्। तदिन्द्रधनुरित्युज्यम्।
अभ्रवर्णेषु चक्षते। एतदेव शंयोर्बार्हस्पत्यस्य। एतद्रुद्रस्य धनुः। रुद्रस्य त्वेव
धनुरार्षिः। शिर उत्पिपेष। स प्रवर्ग्योऽभवत्। तस्माद्यः सप्रवर्ग्येण यजेन
यजते। रुद्रस्य स शिरः प्रतिदधाति। नैनं रुद्र आरुको भवति। य एवं
वेद॥१६॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[५]

अत्यूर्ध्वाक्षोऽतिरश्चात्। शिशिरः प्रदृश्यते। नैव रूपं न वासांसि। न चक्षुः
प्रतिदृश्यते। अन्योन्यं तु न हिः स्नातः। स तस्तद्देवलक्षणम्। लोहितोऽक्षिण
शारशीर्ष्णिः। सूर्यस्योदयनं प्रति। त्वं करोषि न्यञ्जलिकाम्। त्वं करोषि
निजानुकाम्॥१७॥

निजानुका मे न्यञ्जलिका। अमी वाचमुपासतामिति। तस्मै सर्व ऋतवो
नमन्ते। मर्यादाकरत्वात्प्रपुरोधाम्। ब्राह्मणं आप्नोति। य एवं वेद। स खलु
संवत्सर एतैः सेनानीभिः सह। इन्द्राय सर्वान्कामान्भिवहति। स द्रप्सः।
तस्यैषा भवति॥१८॥

अवद्रप्सो अंशुमतीमतिष्ठत्। इयानः कृष्णो दशभिः सहस्रैः।
आवर्तमिन्द्रः शच्या धमन्तम्। उपस्रुहि तं नृमणामथद्रामिति। एतयैवेन्द्रः
सलावृक्या सह। असुरान् परिवृश्चति। पृथिव्यंशुमती। तामन्ववस्थितः
संवत्सरो दिवं च। नैवं विदुषाऽऽचार्यान्तेवासिनौ। अन्योन्यस्मै द्रुह्याताम्। यो
द्रुह्यति। भ्रश्यते स्वर्गाल्लोकात्। इत्युतुमण्डलानि। सूर्यमण्डलान्याख्यायिकाः।
अत ऊर्ध्वं संनिर्वचनाः॥१९॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[६]

आरोगो भ्राजः पटरः पतङ्गः। स्वर्णरो ज्योतिषीमान् विभासः। ते अस्मै सर्वे दिवमातपन्ति। ऊर्जं दुहाना अनपस्फुरन्त इति। कश्यपोऽष्टमः। स महामेरुं न जहाति। तस्यैषा भवति। यत्ते शिल्पं कश्यप रोचनावत्। इन्द्रियावत्पुष्कलं चित्रभानु। यस्मिन्सूर्या अर्पिताः सप्त साकम्॥२०॥

तस्मिन् राजानमधिविश्रयेममिति। ते अस्मै सर्वे कश्यपाज्यो-
तिर्लभन्ते। तान्त्सोमः कश्यपादधिनिर्धमति। भस्ताकर्मकृदिवैवम्। प्राणो
जीवानीन्द्रियजीवानि। सप्त शीर्षण्याः प्राणाः। सूर्या इत्याचार्याः।
अपश्यमहमेतान्त्सप्त सूर्यानि। पञ्चकर्णो वात्स्यायनः। सप्तकर्णश्च
प्लाक्षिः॥२१॥

आनुश्रविक एव नौ कश्यप इति। उभौ वेदयिते। न हि शेकुमिव
महामेरुं गन्तुम्। अपश्यमहमेत्सूर्यमण्डलं परिवर्तमानम्। गार्ग्यः प्राणत्रातः।
गच्छन्त महामेरुम्। एकं चाजुह्वतम्। भ्राजपटरपतङ्गा निहने। तिष्ठन्नातपन्ति।
तस्मादिह तत्रितपाः॥२२॥

अमुत्रेतरे। तस्मादिहातत्रितपाः। तेषामेषा भवति। सप्त सूर्या
दिवमनुप्रविष्टाः। तानन्वेति पृथिभिर्दक्षिणावान्। ते अस्मै सर्वे घृतमातपन्ति।
ऊर्जं दुहाना अनपस्फुरन्त इति। सप्तर्त्विजः सूर्या इत्याचार्याः। तेषामेषा
भवति। सप्त दिशो नानासूर्याः॥२३॥

सप्त होतार ऋत्विजः। देवा आदित्या ये सप्त। तेभिः सोमाभी रक्षण
इति। तदप्याम्नायः। दिग्भ्राज ऋतून् करोति। एतयैवावृता सहस्रसूर्यताया
इति वैशम्पायनः। तस्यैषा भवति। यद्वाव इन्द्र ते शतं शतं भूमीः। उतस्युः।
नत्वा वज्रिन्सहस्रं सूर्याः॥२४॥

अनु न जातमष्ट रोदसी इति। नानालिङ्गत्वादृतूनां नानासूर्यत्वम्।
अष्टौ तु व्यवसिता इति। सूर्यमण्डलान्यष्टौत ऊर्ध्वम्। तेषामेषा भवति।
चित्रं देवानामुदगादनीकम्। चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः। आऽप्रा द्यावापृथिवी
अन्तरिक्षम्। सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्चेति॥२५॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[७]

क्वेदमभ्रं निविशते। कायः संवत्सरो मिथः। काहः केयं देव रात्री। क
मासा ऋतवः श्रिताः। अर्धमासा मुहूर्ताः। निमेषास्तुटिभिः सह। क्वेमा आपो
निविशन्ते। यदीतो यान्ति सम्प्रति। काला अप्सु निविशन्ते। आपः सूर्य
समाहिताः॥२६॥

अभ्राण्यपः प्रपद्यन्ते। विद्युत्सूर्ये समाहिता। अनवर्णे इमे भूमी। इयं
चाऽसौ च रोदसी। किं स्वित्त्रान्तरा भूतम्। येनेमे विधृते उभे। विष्णुना
विधृते भूमी। इति वत्सस्य वेदना। इरावती धेनुमती हि भूतम्। सूर्यवसिनी
मनुषे दशस्ये॥२७॥

व्यष्टभ्राद्रोदसी विष्णवेते। दाधर्थ पृथिवीमभितो मयूखैः। किं
तद्विष्णोर्बलमाहुः। का दीप्तिः किं परायणम्। एको यद्धारयद्देवः। रेजती
रोदसी उभे। वाताद्विष्णोर्बलमाहुः। अक्षरादीप्तिरुच्यते। त्रिपदाद्धारयद्देवः।
यद्विष्णोरेकमुत्तमम्॥२८॥

अग्रयो वायवश्चैव। एतदस्य परायणम्। पृच्छामि त्वा परं मृत्युम्। अवमं
मध्यमश्चतुम्। लोकं च पुण्यपापानाम्। एतत्पृच्छामि सम्प्रति। अमुमाहुः परं
मृत्युम्। पवमानं तु मध्यमम्। अग्निरेवावमो मृत्युः। चन्द्रमाश्चतुरुच्यते॥२९॥

अनाभोगाः परं मृत्युम्। पापाः संयन्ति सर्वदा। आभोगास्त्वेवं संयन्ति।
यत्र पुण्यकृतो जनाः। ततो मध्यममायन्ति। चतुर्मासं च सम्प्रति। पृच्छामि
त्वा पापकृतः। यत्र यातयते यमः। त्वं नस्तद्वहन् प्रब्रूहि। यदि वैत्थाऽसतो
गृहान्॥३०॥

कश्यपादुदिताः सूर्याः। पापान्निर्घ्नन्ति सर्वदा। रोदस्योन्तर्देशेषु।
तत्र न्यस्यन्ते वासवैः। तेऽशरीराः प्रपद्यन्ते। यथाऽपुण्यस्य कर्मणः।
अपाण्यपादकेशासः। तत्र तेऽयोनिजा जनाः। मृत्वा पुनर्मृत्युमापद्यन्ते।
अद्यमानाः स्वकर्मभिः॥३१॥

आशातिकाः क्रिमय इव। ततः पूयन्ते वासवैः। अपैतं मृत्युं जयति।
य एवं वेद। स खल्वैवं विद्वद्ब्रह्मणः। दीर्घश्रुत्तमो भवति। कश्यपस्यातिथिः
सिद्धगमनः सिद्धगमनः। तस्यैषा भवति। आयस्मिन्सप्त वासवाः। रोहन्ति
पूर्व्या रुहः॥३२॥

ऋषिर्ह दीर्घश्रुत्तमः। इन्द्रस्य घर्मो अतिथिरिति। कश्यपः पश्यको
भवति। यथ्सर्वं परिपश्यतीति सौक्ष्म्यात्। अथाग्नेरष्टपुरुषस्य। तस्यैषा
भवति। अग्ने नय सुपथा राये अस्मान्। विश्वानि देव वयुनानि विद्वान्।
युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनः। भूयिष्ठां ते नम उक्तिं विधेमेति॥३३॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[८]

अग्निश्च जातवेदाश्च। सहोजा अजिराप्रभुः। वैश्वानरो नर्यापाश्च।
पङ्क्तिराधाश्च सप्तमः। विसर्पेवाऽष्टमोऽग्नीनाम्। एतेऽष्टौ वसवः, क्षिता
इति। यथर्त्वेवाग्नेरर्चिर्वर्णविशेषाः। नीलार्चिश्च पीतकार्चिश्चेति। अथ

वायोरेकादशपुरुषस्यैकादशस्त्रीकस्य। प्रभ्राजमाना व्यवदाताः॥३४॥

याश्च वासुकिवैद्युताः। रजताः परुषाः श्यामाः। कपिला अतिलोहिताः। ऊर्ध्वा अवपतन्ताश्च। वैद्युत इत्येकादश। नैनं वैद्युतो हिनस्ति। य एवं वेद। स होवाच व्यासः पाराशर्यः। विद्युद्वधमेवाहं मृत्युमैच्छमिति। न त्वकामं हन्ति॥३५॥

य एवं वेद। अथ गन्धर्वगणाः। स्वानुभ्राट्। अङ्गारिर्बम्भारिः। हस्तः सुहस्तः। कृशानुर्विश्वावसुः। मूर्धन्वान्धसूर्यवर्चाः। कृतिरित्येकादश गन्धर्वगणाः। देवाश्च महादेवाः। रश्मयश्च देवा गरुगिरः॥३६॥

नैनं गरो हिनस्ति। य एवं वेद। गौरी मिमाय सलिलानि तक्षती। एकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी। अष्टापदी नवपदी बभ्रुवर्षी। सहस्राक्षरा परमे व्योमन्निति। वाचो विशेषणम्। अथ निगदव्याख्याताः। ताननुक्रमिष्यामः। वराहवः स्वतपसः॥३७॥

विद्युन्महसो धूपयः। श्वापयो गृहमेधाश्चेत्येते। ये चेमेऽशिमिविद्विषः। पर्जन्याः सप्त पृथिवीमभिवर्षन्ति। वृष्टिभिरिति। एतयैव विभक्तिर्विपरीताः। सप्तभिर्वा तैरुदीरिताः। अमूल्लोकानभिवर्षन्ति। तेषामेषा भवति। समानमेतदुदकम्॥३८॥

उच्चैत्यवचाहभिः। भूमिं पर्जन्या जिन्वन्ति। दिवं जिन्वन्त्यग्रय इति। यदक्षरं भूतकृतम्। विश्वे देवा उपासते। महर्षिमस्य गोप्तारम्। जमदग्निमकुर्वत। जमदग्निराप्यायते। छन्दोभिश्चतुरुत्तरैः। राज्ञः सोमस्य तृप्तासः॥३९॥

ब्रह्मणा वीर्यावता। शिवा नः प्रदिशो दिशः। तच्छुं योरावृणीमहे। गातुं यज्ञाय। गातुं यज्ञपतये। दैवीः स्वस्तिरस्तु नः। स्वस्तिर्मानुषेभ्यः। ऊर्ध्वं जिगातु भेषजम्। शं नो अस्तु द्विपदे। शं चतुष्पदे। सोमपा (३) असोमपा

(३) इति निगदव्याख्याताः॥४०॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[९]

सहस्रवृद्धियं भूमिः। परं व्योम सहस्रवृत्। अश्विनां भुज्यूनासत्या।
विश्वस्य जगत्स्पती। जाया भूमिः पतिव्योम। मिथुनन्ता अतुर्यथुः। पुत्रो
बृहस्पती रुद्रः। सुरमा इति स्त्रीपुमम्। शुक्रं वामन्यद्यजतं वामन्यत्। विषुरूपे
अहनी द्यौरिव स्थः॥४१॥

विश्वा हि माया अवन्थः स्वधावन्तौ। भद्रा वा पूषणाविह रातिरन्तु।
वासात्यौ चित्रौ जगतो निधानौ। द्यावाभूमी चरथः स५ सखायौ।
तावश्विनां रासभाश्वा हवं मे। शुभस्पती आगतः सूर्यया सह।
त्युग्रोह भुज्युमश्विनोदमेघे। रयिं न कश्चिन्ममृवां (२) अवाहाः।
तमूहथुर्नोभिरात्मन्वर्तौभिः। अन्तरिक्षप्रुङ्गिरपोदकाभिः॥४२॥

तिस्रः, क्षपस्त्रिरहातिव्रजद्विः। नासत्या भुज्युमूहथुः पतङ्गैः। समुद्रस्य
धन्वन्त्रार्द्रस्य पारे। त्रिभीरथैः शतपद्भिः षडंशैः। सवितारं वितन्वन्तम्।
अनुबध्नाति शाम्बरः। आपपूर्षम्बरश्चैव। सवितारेपसोऽभवत्। त्य५ सुतृतं
विदित्वैव। बहुसोम गिरं वशी॥४३॥

अन्वेति तुग्नो वक्रियान्तम्। आयसूयान्त्सोमतृप्सुषु। स सङ्ग्राम-
स्तमोद्योऽत्योतः। वाचो गाः पिपाति तत्। स तद्गोभिः स्तवाऽत्येत्यन्ये।
रक्षसानन्विताश्च ये। अन्वेति परिवृत्याऽस्तः। एवमेतौ स्थौ अश्विना। ते एते
द्युः पृथिव्योः। अहरहर्गर्भं दधाथे॥४४॥

तयोरेतौ वत्सावहोरात्रे। पृथिव्या अहः। दिवो रात्रिः। ता अविंसृष्टौ।

दम्पती एव भवतः। तयोरेतौ वृथ्सौ। अग्निश्चाऽऽदित्यश्च। रात्रेर्वृथ्सः। श्वेत
आदित्यः। अहोऽग्निः॥४५॥

ताम्रो अरुणः। ता अविंसृष्टौ। दम्पती एव भवतः। तयोरेतौ वृथ्सौ। वृत्रश्च
वैद्युतश्च। अग्नेर्वृत्रः। वैद्युत आदित्यस्य। ता अविंसृष्टौ। दम्पती एव भवतः।
तयोरेतौ वृथ्सौ॥४६॥

उष्मा च नीहारश्च। वृत्रस्योष्मा। वैद्युतस्य नीहारः। तौ तावेव प्रतिपद्येते।
सेयं रात्री गर्भिणी पुत्रेण संवसति। तस्या वा एतदुल्बणम्। यद्रात्रौ रश्मयः।
यथा गोर्गर्भिण्या उल्बणम्। एवमेतस्या उल्बणम्। प्रजयिष्णुः प्रजया च
पशुभिश्च भवति। य एवं वेद। एतमुद्यन्तमपियन्तं चेति। आदित्यः पुण्यस्य
वृथ्सः। अथ पवित्राङ्गिरसः॥४७॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[१०]

पवित्रवन्तः परिवाजमासते। पितृषां प्रलो अभिरक्षति व्रतम्। महः
समुद्रं वरुणस्तिरोदधे। धीरा इच्छेकुर्धरुणेष्वारभम्। पवित्रं ते विततं
ब्रह्मणस्पते। प्रभुर्गात्राणि पर्येषिविश्वतः। अतप्ततनूनं तदामो अश्रुते। श्रुतासु
इद्वहन्तस्तत्समाशत। ब्रह्मा देवानाम्। असतः सद्ये ततक्षुः॥४८॥

ऋषयः सप्तात्रिंश्च यत्। सर्वेऽत्रयो अंगस्त्यश्च। नक्षत्रैः शङ्कृतोऽवसन।
अथ सवितुः श्यावाश्वस्याऽवर्तिकामस्य। अमी य ऋक्षा निहितास उच्चा।
नक्तं ददृशे कुहचिद्विवेयुः। अदब्धानि वरुणस्य व्रतानि। विचाकशच्चन्द्रमा
नक्षत्रमेति। तत्सवितुर्वरेण्यम्। भर्गो देवस्य धीमहि॥४९॥

धियो यो नः प्रचोदयात्। तत्सवितुर्वृणीमहे। वयं देवस्य भोजनम्। श्रेष्ठं

सर्वधातमम्। तुरं भगस्य धीमहि। अपांगूहत सविता तृभीन्। सर्वाँन्दिवो
अन्धसः। नक्तं तान्यभवन्दृशे। अस्थ्युस्था सम्भविष्यामः। नाम नामैव नाम
मै॥५०॥

नपुंसकं पुमांश्च स्मि। स्थावरोऽस्म्यथ जङ्गमः। यजेऽयक्षि यष्टाहे
च। मया भूतान्ययक्षत। पशवो मम भूतानि। अनूबन्धोऽस्म्यहं विभुः। स्त्रियः
सतीः। ता उमे पुंस आहुः। पश्यदक्षुण्वान्नविचेतदन्धः। कविर्यः पुत्रः स
इमा चिकेत॥५१॥

यस्ता विजानात्संवितुः पितासत्। अन्धो मणिमविन्दत्। तमनङ्गुलिरावयत्।
अग्नीवः प्रत्यमुञ्चत्। तमजिह्वा असञ्चत। ऊर्ध्वमूलमवाक्छाखम्। वृक्षं यो
वेद सम्प्रति। न स जातु जनः श्रद्दध्यात्। मृत्युर्मा मार्यादितिः। हसितं
रुदितं गीतम्॥५२॥

वीणापणवलासितम्। मृतं जीवं च यत्किञ्चित्। अङ्गानि स्नेव विद्धि तत्।
अतृष्यंस्तृष्यध्यायत्। अस्माज्जाता मै मिथू चरन्। पुत्रो निर्ऋत्या वैदेहः।
अचेता यश्च चेतनः। स तं मणिमविन्दत्। सोऽनङ्गुलिरावयत्। सोऽग्नीवः
प्रत्यमुञ्चत्॥५३॥

सोऽजिह्वो असञ्चत। नैतमृषिं विदित्वा नगरं प्रविशेत्। यदि प्रविशेत्।
मिथौ चरित्वा प्रविशेत्। तत्सम्भवस्य व्रतम्। आतमग्रे रथं तिष्ठ।
एकांश्वमेकयोजनम्। एकचक्रमेकधुरम्। वातघ्राजिगतिं विभो। न रिष्यति न
व्यथते॥५४॥

नास्याक्षो यातु सज्जति। यच्चेतान् रोहितांश्चाग्नेः। रथे युक्त्वाऽधितिष्ठति।
एकया च दशभिश्च स्वभूते। द्वाभ्यामिष्टये विशत्या च। तिसृभिश्च वहसे
त्रिंशता च। नियुद्धिर्वायविह ता विमुञ्च॥५५॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[११]

आतनुष्व॒ प्रतनुष्व॑। उद्ध॒माऽऽध॑म॒ सन्ध॑म। आ॒दित्ये॑ च॒न्द्रव॑र्णानाम्।
गर्भ॑मार्धेहि॒ यः पु॒मान्। इ॒तः सि॒क्तः सूर्य॑गतम्। च॒न्द्रम॑से॒ रसं॑ कृधि। वारा॑दं
जन॑याग्रेऽग्निम्। य ए॒को रु॒द्र उच्य॑ते। अ॒स॒ङ्ख्या॒ताः स॑हस्राणि। स्म॒र्यते॑ न च
दृश्य॑ते॥५६॥

ए॒वमे॑तं नि॒बोध॑त। आ म॒न्द्रैरि॑न्द्र॒ हरि॑भिः। या॒हि म॒यूर॑रोमभिः। मा त्वा
केचि॑न्नि॒येमु॑रि॒न्न पा॒शिनः॑। द॒धन्वे॒व ता इ॑हि। मा म॒न्द्रैरि॑न्द्र॒ हरि॑भिः। यामि
म॒यूर॑रोमभिः। मा मा केचि॑न्नि॒येमु॑रि॒न्न पा॒शिनः॑। नि॒धन्वे॒व तां (२) इ॑मि।
अणु॑भिश्च म॑हद्भिश्च॥५७॥

नि॒घृष्वैर॑स॒मायु॑तैः। का॒लैर्हरि॑त्व॒माप॑त्रैः। इन्द्राऽऽया॑हि स॒हस्र॑-
युक्। अ॒ग्निर्वि॒भ्राष्टि॑वसनः। वा॒युः श्वे॑त॒सिक॑द्रुकः। सं॒व॒त्स॒रो वि॑षू॒वर्णैः॑।
नि॒त्यास्ते॑ऽनुच॑रास्त॒व। सु॒ब्रह्म॑ण्योः सु॒ब्रह्म॑ण्योः सु॒ब्रह्म॑ण्योम्। इन्द्राऽऽग॑च्छ
हरि॑व आ॒गच्छ॑ मे॒धाति॑थेः। मेष॑ वृष॒णश्च॑स्य मे॒ने॥५८॥

गौ॒राव॑स्क॒न्दिन्न॑ह॒ल्यायै॑ जा॒र। कौ॒शिक॑ब्रा॒ह्मण॑ गौ॒तम॑ब्रुवा॒ण। अ॒रुणा॑श्वा
इ॒हाग॑ताः। व॒स॒वः पृ॒थिवि॑क्षितः। अ॒ष्टौदि॑ग्वा॒स॒सोऽग्नयः॑। अ॒ग्निश्च॑ जा॒तवे॑दा॒श्चेत्ये॑ते।
ता॒म्राश्वा॑स्ता॒म्रर॑थाः। ता॒म्रव॑र्णा॒स्तथा॑ऽसि॒ताः। दण्ड॑ह॒स्ताः खाद॑ग्द॒तः। इतो॑
रु॒द्राः प॒राङ्ग॑ताः॥५९॥

उ॒क्तः स्थानं॑ प्र॒माणं॑ च॒ पुर॑ इ॒त। बृ॒हस्प॑तिश्च स॒वि॒ता च॑।
वि॒श्वरू॑पैरि॒हाऽऽग॑ताम्। रथे॑नोद॒कव॑र्त्म॒ना। अ॒प्सुषा॑ इति॒ तद्व॑योः। उ॒क्तो
वे॒षो वा॑सा॒सि च॑। का॒लाव॑यवा॒नामि॑तः प्र॒ती॒च्या। वा॑सा॒त्या इत्य॑श्विनोः।
कोऽन्त॑रिक्षे शब्दं क॑रोतीति। वा॒सि॒ष्ठो रौ॑हि॒णो मी॑मा॒सां च॑क्रे। तस्यै॒षा
भ॑वति। वा॒श्रे॒व वि॒द्युदि॑ति। ब्रह्म॑ण उ॒दर॑णम॒सि। ब्रह्म॑ण उ॒दीर॑णम॒सि। ब्रह्म॑ण

आस्तरणमसि। ब्रह्मण उपस्तरणमसि॥६०॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[१२]

[अपक्रामत गर्भिण्यः]

अष्टयोनीमष्टपुत्राम्। अष्टपत्नीमिमां महीम्। अहं वेद न मे मृत्युः। न चामृत्युरघाऽऽहरत्। अष्टयोन्यष्टपुत्रम्। अष्टपदिदमन्तरिक्षम्। अहं वेद न मे मृत्युः। न चामृत्युरघाऽऽहरत्। अष्टयोनीमष्टपुत्राम्। अष्टपत्नीममू दिवम्॥६१॥

अहं वेद न मे मृत्युः। न चामृत्युरघाऽऽहरत्। सुत्रामाणं महीमू षु। अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षम्। अदितिर्माता स पिता स पुत्रः। विश्वे देवा अदितिः पञ्चजनाः। अदितिर्जातमदितिर्जनित्वम्। अष्टौ पुत्रासो अदितेः। ये जातास्तन्वः परि। देवां (२) उपप्रैत्सप्तभिः॥६२॥

परा मार्ताण्डमास्यत्। सप्तभिः पुत्रैरदितिः। उपप्रैत्पूव्यं युगम्। प्रजायै मृत्यवे तत्। परा मार्ताण्डमाभरदिति। ताननुक्रमिष्यामः। मित्रश्च वरुणश्च। धाता चार्यमा च। अशश्च भगश्च। इन्द्रश्च विवस्वाश्चेत्येते। हिरण्यगर्भो ह्रस्वः शुचिषत्। ब्रह्मजज्ञानं तदित्पदमिति। गर्भः प्राजापत्यः। अथ पुरुषः सप्त पुरुषः॥६३॥

[यथास्थानं गर्भिण्यः]

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[१३]

योऽसौ तपन्नुदेति। स सर्वेषां भूतानां प्राणानादायोदेति। मा मे प्रजाया मा पशूनाम्। मा मम प्राणानादायोदगाः। असौ योऽस्तमेति।

स सर्वेषां भूतानां प्राणानादायास्तमेति। मा मै प्रजाया मा पशूनाम्।
मा मम प्राणानादायास्तङ्गाः। असौ य आपूर्यति। स सर्वेषां भूतानां
प्राणैरापूर्यति॥६४॥

मा मै प्रजाया मा पशूनाम्। मा मम प्राणैरापूरिष्ठाः। असौ योऽपक्षीयति।
स सर्वेषां भूतानां प्राणैरपक्षीयति। मा मै प्रजाया मा पशूनाम्। मा मम
प्राणैरपक्षेष्ठाः। अमूनि नक्षत्राणि। सर्वेषां भूतानां प्राणैरपप्रसर्पन्ति चोत्सर्पन्ति
च। मा मै प्रजाया मा पशूनाम्। मा मम प्राणैरपप्रसृपत् मोत्सृपत्॥६५॥

इमे मासांश्चार्धमासाश्च। सर्वेषां भूतानां प्राणैरपप्रसर्पन्ति चोत्सर्पन्ति च।
मा मै प्रजाया मा पशूनाम्। मा मम प्राणैरपप्रसृपत् मोत्सृपत्। इम
ऋतवः। सर्वेषां भूतानां प्राणैरपप्रसर्पन्ति चोत्सर्पन्ति च। मा मै प्रजाया
मा पशूनाम्। मा मम प्राणैरपप्रसृपत् मोत्सृपत्। अयं संवत्सरः। सर्वेषां
भूतानां प्राणैरपप्रसर्पति चोत्सर्पति च॥६६॥

मा मै प्रजाया मा पशूनाम्। मा मम प्राणैरपप्रसृपत् मोत्सृपत्। इदमहः।
सर्वेषां भूतानां प्राणैरपप्रसर्पति चोत्सर्पति च। मा मै प्रजाया मा पशूनाम्।
मा मम प्राणैरपप्रसृपत् मोत्सृपत्। इयं रात्रिः। सर्वेषां भूतानां प्राणैरपप्रसर्पति
चोत्सर्पति च। मा मै प्रजाया मा पशूनाम्। मा मम प्राणैरपप्रसृपत् मोत्सृपत्।
ॐ भूर्भुवः स्वः। एतद्वो मिथुनं मा नो मिथुनं रीद्वम्॥६७॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[१४]

अथाऽऽदित्यस्याष्टपुरुषस्य। वसूनामादित्यानां स्थाने स्वतेजसा भानि।

रुद्राणामादित्यानां स्थाने स्वतेजसा भानि। आदित्यानामादित्यानां स्थाने स्वतेजसा भानि। सतां सत्यानाम्। आदित्यानां स्थाने स्वतेजसा भानि। अभिधून्वतामभिघ्नताम्। वातवतां मरुताम्। आदित्यानां स्थाने स्वतेजसा भानि। ऋभूणामादित्यानां स्थाने स्वतेजसा भानि। विश्वेषां देवानाम्। आदित्यानां स्थाने स्वतेजसा भानि। संवत्सरस्य सवितुः। आदित्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। ॐ भूर्भुवः स्वः। रश्मयो वो मिथुनं मा नो मिथुनं रीद्वम्॥६८॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[१५]

आरोगस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। भ्राजस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। पटरस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। पतङ्गस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। स्वर्णरस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। ज्योतिषीमतस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। विभासस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। कश्यपस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। ॐ भूर्भुवः स्वः। आपो वो मिथुनं मा नो मिथुनं रीद्वम्॥६९॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[१६]

अथ वायोरेकादशपुरुषस्यैकादशस्त्रीकस्य। प्रभ्राजमानानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। व्यवदातानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। वासुकिवैद्युतानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। रजतानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। परुषाणां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। श्यामानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। कपिलानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। अतिलोहितानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। ऊर्ध्वानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि॥७०॥

अवपतन्तानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। वैद्युतानां रुद्राणां स्थाने स्वतेजसा भानि। प्रभ्राजमानीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। व्यवदातीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। वासुकिवैद्युतीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। रजतानां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। परुषाणां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। श्यामानां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। कपिलानां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। अतिलोहितीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। ऊर्ध्वानां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। अवपतन्तीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। वैद्युतीनां रुद्राणीनां स्थाने स्वतेजसा भानि। ॐ भूर्भुवः स्वः। रूपाणि वो मिथुनं मा नो मिथुनं रीद्वम्॥७१॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[१७]

अथाग्नेरष्टपुरुषस्य। अग्नेः पूर्वदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। जातवेदस उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। सहोजसो दक्षिणदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। अजिराप्रभव उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। वैश्वानरस्यापरदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। नर्यापस उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। पङ्क्तिराधस उदग्दिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। विसर्पिण उपदिश्यस्य स्थाने स्वतेजसा भानि। ॐ भूर्भुवः स्वः। दिशो वो मिथुनं मा नो मिथुनं रीद्वम्॥७२॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[१८]

दक्षिणपूर्वस्यां दिशि विसर्पी नरकः। तस्मान्नः परिपाहि। दक्षिणापरस्यां दिश्यविसर्पी नरकः। तस्मान्नः परिपाहि। उत्तरपूर्वस्यां दिशि विषादी नरकः।

तस्मान्नः परिपाहि। उत्तरापरस्यां दिश्यविषादी नरकः। तस्मान्नः परिपाहि।
आ यस्मिन्त्सप्त वासवा इन्द्रियाणि शतक्रतवित्येते॥७३॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[१९]

इन्द्रघोषा वो वसुभिः पुरस्तादुपदधताम्। मनोजवसो वः पितृभिर्दक्षिणत
उपदधताम्। प्रचेता वो रुद्रैः पश्चादुपदधताम्। विश्वकर्मा व आदित्यैरुत्तरत
उपदधताम्। त्वष्टा वो रूपैरुपरिष्ठादुपदधताम्। संज्ञानं वः पश्चादिति।
आदित्यः सर्वोऽग्निः पृथिव्याम्। वायुरन्तरिक्षे। सूर्यो दिवि। चन्द्रमा दिक्षु।
नक्षत्राणि स्वलोके। एवा ह्येवा। एवा ह्यग्ने। एवा हि वायो। एवा हीन्द्र। एवा
हि पूषन्। एवा हि देवाः॥७४॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[२०]

आपमापामपः सर्वाः। अस्मादस्मादितोऽमुतः। अग्निर्वायुश्च सूर्यश्च।
सह संश्वस्करद्धिया। वाय्वश्वा रश्मिपतयः। मरीच्यात्मानो अद्रुहः।
देवीर्भुवनसूवरीः। पुत्रवत्वाय मे सुत। महानाग्नीर्महामानाः। महसो महसः
स्वः॥७५॥

देवीः पर्जन्यसूवरीः। पुत्रवत्वाय मे सुत। अपाश्र्युष्णिमपा रक्षः।
अपाश्र्युष्णिमपा रघम्। अपाघ्नमपंचावर्तिम्। अपदेवीरितो हित।
वज्रं देवीरजीताश्च। भुवनं देवसूवरीः। आदित्यानदितिं देवीम्।
योनिर्नोर्ध्वमुदीपत॥७६॥

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः। भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः। स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳ

संस्तनूभिः। व्यशेम देवहितं यदायुः। स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः। स्वस्ति नः
 पूषा विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः। स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु।
 केतवो अरुणासश्च ऋषयो वातरशनाः। प्रतिष्ठां शतधा हि। समाहितासो
 सहस्रधायसम्। शिवा नः शन्तमा भवन्तु। दिव्या आप ओषधयः। सुमृडीका
 सरस्वति। मा ते व्योम सन्दृशि॥७७॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[२१]

योऽपां पुष्पं वेद। पुष्पवान् प्रजावान् पशुमान् भवति। चन्द्रमा वा अपां
 पुष्पम्। पुष्पवान् प्रजावान् पशुमान् भवति। य एवं वेद। योऽपामायतनं
 वेद। आयतनवान् भवति। अग्निर्वा अपामायतनम्। आयतनवान् भवति।
 योऽग्नेरायतनं वेद॥७८॥

आयतनवान् भवति। आपो वा अग्नेरायतनम्। आयतनवान् भवति। य
 एवं वेद। योऽपामायतनं वेद। आयतनवान् भवति। वायुर्वा अपामायतनम्।
 आयतनवान् भवति। यो वायोरायतनं वेद। आयतनवान् भवति॥७९॥

आपो वै वायोरायतनम्। आयतनवान् भवति। य एवं वेद। योऽपामायतनं
 वेद। आयतनवान् भवति। असौ वै तपन्नपामायतनम्। आयतनवान् भवति।
 योऽमुष्य तपत आयतनं वेद। आयतनवान् भवति। आपो वा अमुष्य तपत
 आयतनम्॥८०॥

आयतनवान् भवति। य एवं वेद। योऽपामायतनं वेद। आयतनवान्
 भवति। चन्द्रमा वा अपामायतनम्। आयतनवान् भवति। यश्चन्द्रमस आयतनं
 वेद। आयतनवान् भवति। आपो वै चन्द्रमस आयतनम्। आयतनवान्
 भवति॥८१॥

य एवं वेद। योऽपामायतनं वेद। आयतनवान् भवति। नक्षत्राणि वा

अ॒पामा॒यत॑नम्। आ॒यत॑नवान् भवति। यो नक्ष॑त्राणामा॒यत॑नं वेद॑। आ॒यत॑नवान् भवति। आपो॒ वै नक्ष॑त्राणामा॒यत॑नम्। आ॒यत॑नवान् भवति। य एवं वेद॑॥८२॥

योऽपामा॒यत॑नं वेद॑। आ॒यत॑नवान् भवति। पर्जन्यो॒ वा अ॒पामा॒यत॑नम्। आ॒यत॑नवान् भवति। यः पर्जन्य॑स्याऽऽय॒तनं॑ वेद॑। आ॒यत॑नवान् भवति। आपो॒ वै पर्जन्य॑स्याऽऽय॒तनम्॑। आ॒यत॑नवान् भवति। य एवं वेद॑। योऽपामा॒यत॑नं वेद॑॥८३॥

आ॒यत॑नवान् भवति। संव॑त्सर॒ो वा अ॒पामा॒यत॑नम्। आ॒यत॑नवान् भवति। यः संव॑त्सर॒स्याऽऽय॒तनं॑ वेद॑। आ॒यत॑नवान् भवति। आपो॒ वै संव॑त्सर॒स्याऽऽय॒तनम्॑। आ॒यत॑नवान् भवति। य एवं वेद॑। योऽप्सु नाव॑ं प्रति॑ष्ठितां वेद॑। प्रत्ये॒व ति॑ष्ठति॥८४॥

इ॒मे वै लो॒का अ॒प्सु प्रति॑ष्ठिताः। तदे॒षाऽभ्य॑नू॒क्ता। अ॒पा५ रस॑मुद॒य५ सन्। सूर्ये॑ शु॒क्र५ स॒माभू॑तम्। अ॒पा५ रस॑स्य॒ यो रसः॑। तं वो॑ गृह्णाम्युत्त॑ममिति॑। इ॒मे वै लो॒का अ॒पा५ रसः॑। तेऽमु॑ष्मिन्नादित्ये॒ स॒माभू॑ताः। जा॒नुद॒घ्नीमु॑त्तरवेदीं॒ खा॒त्वा। अ॒पां पू॑रयित्वा गु॒ल्फद॒घ्नम्॥८५॥

पुष्कर॑पर्णैः पुष्कर॑दण्डैः पुष्करै॑श्च स॒ंस्तीर्य॑। तस्मि॑न्विहायसे। अ॒ग्निं प्र॒णीयो॑पसमा॒धाय॑। ब्र॒ह्मवा॒दिनो॑ वदन्ति। कस्मा॑त्प्रणी॒तेऽयम॑ग्निश्ची॒यते॑। साप्र॑णी॒तेऽयम॑प्सु ह्ययं ची॒यते॑। असौ भु॒वने॑ऽप्यना॒हिता॑ग्निरे॒ताः। तम॑भित॒ एता॑ अ॒बीष्ट॑का॒ उप॑दधाति। अ॒ग्निहो॒त्रे दर्श॑पूर्णमा॒सयोः॑। प॒शुब॒न्धे चा॑तुर्मा॒स्येषु॑॥८६॥

अथो॑ आहुः। सर्वेषु॑ यज्ञ॑क्रतुष्विति॑। एतद्ध॑ स्म॒ वा आ॑हुः शण्डि॒लाः। कम॑ग्निं चि॒नुते॑। स॒त्रियम॑ग्निं चि॒न्वानः॑। संव॑त्सरं प्रत्य॒क्षेण॑। कम॑ग्निं चि॒नुते॑। सा॒वित्रम॑ग्निं चि॒न्वानः॑। अ॒मुमा॑दित्यं प्रत्य॒क्षेण॑। कम॑ग्निं चि॒नुते॑॥८७॥

नाचि॑केतम॒ग्निं चि॒न्वानः॑। प्रा॒णान्प्रत्य॒क्षेण॑। कम॑ग्निं चि॒नुते॑। चा॒तुर्हो॒त्रिय-

म॒ग्निं चि॑न्वा॒नः। ब्रह्म॑ प्र॒त्यक्षे॑ण। क॒म॒ग्निं चि॑नुते। वै॒श्व॒सृ॒ज॒म॒ग्निं चि॑न्वा॒नः। शरी॑रं
प्र॒त्यक्षे॑ण। क॒म॒ग्निं चि॑नुते। उ॒पा॒नु॒वा॒क्य॑मा॒शु॒म॒ग्निं चि॑न्वा॒नः॥८८॥

इ॒माँल्लो॒का॒न्प्र॒त्यक्षे॑ण। क॒म॒ग्निं चि॑नुते। इ॒ममा॑रुणकेतुक॒म॒ग्निं चि॑न्वा॒न
इति॑। य ए॒वासौ। इ॒तश्चा॒ऽमु॒तश्चा॒ऽव्य॑तीपा॒ती। तमि॑ति। यो॑ऽग्नेर्मि॑थूया वे॒द।
मि॑थु॒न॒वा॒न्भ॑वति। आपो॑ वा अ॒ग्नेर्मि॑थूयाः। मि॑थु॒न॒वा॒न्भ॑वति। य ए॒वं वे॒द॥८९॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[२२]

आपो॑ वा इ॒दमा॑स॒न्त्स॒लिल॑मे॒व। स प्र॒जाप॑तिरेकः पुष्कर॒पर्णे॑ सम॑भवत्।
तस्या॒न्त॒र्म॒न॑सि॒ कामः॑ सम॑वर्तत। इ॒दं सृ॑जेय॒मिति॑। तस्मा॒द्यत्पु॑रु॒षो
म॒न॑साऽभि॒गच्छ॑ति। तद्वा॒चा व॑दति। तत्क॒र्मणा॑ करोति। तद्दे॒षाऽभ्य॑नू॒क्ता।
का॒म॒स्तद॑ग्ने॒ सम॑वर्त॒ताधि॑। म॒न॑सो॒ रेतः॑ प्रथ॒मं यदा॑सीत्॥९०॥

स॒तो ब॑न्धुम॑स॒ति॒ निर॑विन्दन्। हृ॒दि प्र॒ती॒ष्या॑ क॒वयो॑ मनी॒षेति॑।
उ॒पै॒न॒न्तदु॑प॒नम॑ति। यत्का॑मो॒ भव॑ति। य ए॒वं वे॒द। स तपो॑ऽतप्यत। स
तप॑स्त॒त्त्वा। शरी॑रमधू॒नुत। तस्य॑ यन्मा॒समा॑सीत्। ततो॑ऽरु॒णाः के॒तवो॑
वा॒त॑र॒श॒ना ऋ॑ष॒य उ॑द॒तिष्ठ॑न्॥९१॥

ये न॒खाः। ते वै॑खा॒न॒साः। ये वा॒लाः। ते वा॑ल॒खिल्याः॑। यो र॑सः। सो॑ऽपाम्।
अ॒न्त॒र॒तः कूर्म॑ भू॒तं स॑र्प॒न्तम्। तम॑ब्रवीत्। म॒म वै॒त्वङ्मा॑सा। सम॑भूत्॥९२॥

नेत्य॑ब्रवीत्। पूर्वं॑मे॒वाह॑मि॒हास॑मिति॑। तत्पु॑रु॒षस्य॑ पु॒रुष॑त्वम्। स
स॒ह॒स्र॑शी॒र्षा पु॑रु॒षः। स॒ह॒स्रा॒क्षः स॒ह॒स्र॑पात्। भू॒त्वोद॑तिष्ठत्। तम॑ब्रवीत्।
त्वं वै पूर्वं॑ सम॑भूः। त्वमि॑दं पूर्वं॑ कुरु॒ष्वेति॑। स इ॒त आ॒दाया॑ऽऽपः॥९३॥

अ॒ञ्ज॒लिना॑ पु॒रस्ता॑दु॒पाद॑धात्। ए॒वाह्ये॑वेति॑। तत॑ आ॒दित्य॑ उ॒द॒तिष्ठ॑त्। सा

प्राची दिक्। अथारुणः केतुर्दक्षिणत उपादधात्। एवाह्यग्र इति। ततो वा अग्निरुदतिष्ठत्। सा दक्षिणा दिक्। अथारुणः केतुः पश्चादुपादधात्। एवा हि वायो इति॥१४॥

ततो वायुरुदतिष्ठत्। सा प्रतीची दिक्। अथारुणः केतुरुत्तरत उपादधात्। एवाहीन्द्रेति। ततो वा इन्द्र उदतिष्ठत्। सोदीची दिक्। अथारुणः केतुर्मध्य उपादधात्। एवा हि पूषन्निति। ततो वै पूषोदतिष्ठत्। सेयं दिक्॥१५॥

अथारुणः केतुरुपरिष्ठादुपादधात्। एवा हि देवा इति। ततो देवमनुष्याः पितरः। गन्धर्वाप्सरसश्चोदतिष्ठन्। सोर्ध्वा दिक्। या विप्रुषो विपरापतन्। ताभ्योऽसुरा रक्षांसि पिशाचाश्चोदतिष्ठन्। तस्मात्ते पराभवन्। विप्रुङ्गो हि ते समभवन्। तदेषाऽभ्यनूक्ता॥१६॥

आपो ह यद्वृहतीर्गर्भमायन्। दक्षं दधाना जनयन्तीः स्वयम्भुम्। तत इमेध्यसृज्यन्त सर्गाः। अद्ध्यो वा इदं समभूत्। तस्मादिदं सर्वं ब्रह्म स्वयम्ब्विति। तस्मादिदं सर्वं शिथिलमिवाऽध्रुवमिवाभवत्। प्रजापतिर्वाव तत्। आत्मनाऽऽत्मानं विधाय। तदेवानुप्राविशत्। तदेषाऽभ्यनूक्ता॥१७॥

विधाय लोकान् विधाय भूतानि। विधाय सर्वाः प्रदिशो दिशश्च। प्रजापतिः प्रथमजा ऋतस्य। आत्मनाऽऽत्मानमभि संविवेशेति। सर्वमेवेदमाप्त्वा। सर्वमवरुद्धा। तदेवानुप्राविशति। य एवं वेद॥१८॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[२३]

चतुष्टय्य आपो गृह्णाति। चत्वारि वा अपा रूपाणि। मेघो विद्युत्। स्तनयितुर्वृष्टिः। तान्येवावरुन्धे। आतपति वर्ष्वा गृह्णाति। ताः

पुरस्तादुपदधाति। एता वै ब्रह्मवर्चस्या आपः। मुखत एव ब्रह्मवर्चसमवर्नुधे।
तस्मान्मुखतो ब्रह्मवर्चसितरः॥१९॥

कूप्यां गृह्णाति। ता दक्षिणत उपदधाति। एता वै तेजस्विनीरापः।
तेज एवास्य दक्षिणतो दधाति। तस्मादक्षिणोऽर्धस्तेजस्वितरः। स्थावरा
गृह्णाति। ताः पश्चादुपदधाति। प्रतितिष्ठिता वै स्थावराः। पश्चादेव प्रतितिष्ठति।
वहन्तीर्गृह्णाति॥१००॥

ता उत्तरत उपदधाति। ओजसा वा एता वहन्तीरिवोद्गतीरिव
आकूजतीरिव धावन्तीः। ओज एवास्योत्तरतो दधाति। तस्मादुत्तरोऽर्ध
ओजस्वितरः। सम्भार्या गृह्णाति। ता मध्य उपदधाति। इयं वै सम्भार्याः।
अस्यामेव प्रतितिष्ठति। पल्वल्या गृह्णाति। ता उपरिष्ठादुपादधाति॥१०१॥

असौ वै पल्व्याः। अमुष्यामेव प्रतितिष्ठति। दिक्षूपदधाति। दिक्षु
वा आपः। अन्नं वा आपः। अद्ध्यो वा अन्नं जायते। यदेवाद्ध्योऽन्नं
जायते। तदवर्नुधे। तं वा एतमरुणाः केतवो वातरशना ऋषयोऽचिन्वन्।
तस्मादारुणकेतुकः॥१०२॥

तदेषाऽभ्यनूक्ता। केतवो अरुणासश्च। ऋषयो वातरशनाः। प्रतिष्ठां
शतधा हि। समाहितासो सहस्रधायसमिति। शतशश्चैव सहस्रशश्च
प्रतितिष्ठति। य एतमग्निं चिनुते। य उचैनमेवं वेद॥१०३॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[२४]

जानुदग्नीमुत्तरवेदीं खात्वा। अपां पूरयति। अपां सर्वत्वाय। पुष्करपर्णं
रुक्मं पुरुषमित्युपदधाति। तपो वै पुष्करपर्णम्। सत्यं रुक्मः। अमृतं पुरुषः।
एतावद्वा वाऽस्ति। यावदेतत्। यावदेवास्ति॥१०४॥

तदवरुन्धे। कूर्ममुपदधाति। अपामेव मेधमवरुन्धे। अथौ स्वर्गस्य
लोकस्य समंष्ट्यै। आपमापामपः सर्वाः। अस्मादस्मादितोऽमुतः। अग्निर्वायुश्च
सूर्यश्च। सह संश्चस्करद्धिया इति। वाय्वश्चा रश्मिपतयः। लोकं पृणच्छिद्रं
पृण॥१०५॥

यास्तिस्रः परमजाः। इन्द्रघोषा वो वसुभिरेवाह्येवेति। पञ्चचितय
उपदधाति। पाङ्क्तोऽग्निः। यावानेवाग्निः। तं चिनुते। लोकं पृणया
द्वितीयामुपदधाति। पञ्च पदा वै विराट्। तस्या वा इयं पादः। अन्तरिक्षं
पादः। द्यौः पादः। दिशः पादः। परोरजाः पादः। विराज्येव प्रतितिष्ठति। य
एतमग्निं चिनुते। य उचैनमेवं वेद॥१०६॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[२५]

अग्निं प्रणीयोपसमाधाय। तमभित एता अबीष्टका उपदधाति। अग्निहोत्रे
दर्शपूर्णमासयोः। पशुबन्धे चातुर्मास्येषु। अथौ आहुः। सर्वेषु यज्ञक्रतुष्विति।
अथ ह स्माहारुणः स्वायम्भुवः। सावित्रः सर्वोऽग्निरित्यननुषङ्गं मन्यामहे।
नाना वा एतेषां वीर्याणि। कमग्निं चिनुते॥१०७॥

सत्रियमग्निं चिन्वानः। कमग्निं चिनुते। सावित्रमग्निं चिन्वानः। कमग्निं
चिनुते। नाचिकेतमग्निं चिन्वानः। कमग्निं चिनुते। चातुरहोत्रियमग्निं चिन्वानः।
कमग्निं चिनुते। वैश्वसृजमग्निं चिन्वानः। कमग्निं चिनुते॥१०८॥

उपानुवाक्यमाशुमग्निं चिन्वानः। कमग्निं चिनुते। इममारुणकेतुकमग्निं
चिन्वान इति। वृषा वा अग्निः। वृषाणौ सः स्फालयेत्। हन्येतास्य यज्ञः।
तस्मान्नानुषज्यः। सोत्तरवेदिषु क्रतुषु चिन्वीत। उत्तरवेद्यां ह्यग्निश्चीयते।
प्रजाकामश्चिन्वीत॥१०९॥

प्राजापत्यो वा एषोऽग्निः। प्राजापत्याः प्रजाः। प्रजावाँन् भवति। य एवं वेद। पशुकामश्चिन्वीत। संज्ञानं वा एतत् पशूनाम्। यदापः। पशूनामेव संज्ञानेऽग्निं चिनुते। पशुमान् भवति। य एवं वेद॥११०॥

वृष्टिकामश्चिन्वीत। आपो वै वृष्टिः। पर्जन्यो वर्षुको भवति। य एवं वेद। आमयावी चिन्वीत। आपो वै भेषजम्। भेषजमेवास्मै करोति। सर्वमायुरेति। अभिचरश्चिन्वीत। वज्रो वा आपः॥१११॥

वज्रमेव भ्रातृव्येभ्यः प्रहरति। स्तृणुत एनम्। तेजस्कामो यशस्कामः। ब्रह्मवर्चसकामः स्वर्गकामश्चिन्वीत। एतावद्वा वाँऽस्ति। यावदेतत्। यावदेवास्ति। तदवरुन्धे। तस्यैतद्वृतम्। वर्षति न धावेत्॥११२॥

अमृतं वा आपः। अमृतस्यानन्तरित्यै। नाप्सु मूत्रपुरीषं कुर्यात्। न निष्ठीवेत्। न विवसनः स्नायात्। गुह्यो वा एषोऽग्निः। एतस्याग्नेरनन्तिदाहाय। न पुष्करपर्णानि हिरण्यं वाऽधितिष्ठेत्। एतस्याग्नेरनभ्यारोहाय। न कूर्मस्याश्रीयात्। नोदकस्याघातुकान्येनमोदकानि भवन्ति। अघातुका आपः। य एतमग्निं चिनुते। य उचैनमेवं वेद॥११३॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[२६]

इमानुकं भुवना सीषधेम। इन्द्रश्च विश्वे च देवाः। यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां च। आदित्यैरिन्द्रः सह सीषधातु। आदित्यैरिन्द्रः सगणो मरुद्भिः। अस्माकं भूत्वविता तनूनाम्। आप्लवस्व प्रप्लवस्व। आण्डीभवज मा मुहुः। सुखादीन्दुःखनिधनाम्। प्रतिमुञ्चस्व स्वां पुरम्॥११४॥

मरीचयः स्वायम्भुवाः। ये शरीराण्यकल्पयन्। ते ते देहं कल्पयन्तु। मा च ते ख्यास्मं तीरिषत्। उत्तिष्ठत् मा स्वप्त। अग्निमिच्छध्वं भारताः। राज्ञः सोमस्य

तृप्तासः। सूर्येण सयुजोषसः। युवां सुवासाः। अष्टाचक्रा नवद्वारा॥११५॥

देवानां पूरयोध्या। तस्याः हिरण्मयः कोशः। स्वर्गो लोको
ज्योतिषाऽऽवृतः। यो वै तां ब्रह्मणो वेद। अमृतेनाऽऽवृतां पुरीम्।
तस्मै ब्रह्म च ब्रह्मा च। आयुः कीर्तिं प्रजां ददुः। विभ्राजमानाः हरिणीम्।
यशसां सम्परीवृताम्। पुरः हिरण्मयीं ब्रह्मा॥११६॥

विवेशाऽपराजिता। पराडेत्यज्यामयी। पराडेत्यनाशकी। इह चामुत्र
चान्वेति। विद्वान्देवासुरानुभयान्। यत्कुमारी मन्द्रयते। यद्योषिद्यत्पतिव्रता।
अरिष्टं यत्किं च क्रियते। अग्निस्तदनुवेधति। अश्रुतासः श्रुतासश्च॥११७॥

यज्वानो येऽप्ययज्वनः। स्वर्यन्तो नापैक्षन्ते। इन्द्रमग्निं च ये विदुः।
सिकता इव संयन्ति। रश्मिभिः समुदीरिताः। अस्माल्लोकादमुष्माच्च।
ऋषिभिरदात्पृश्निभिः। अपैत वीत वि च सर्पतातः। येऽत्र स्थ पुराणा ये च
नूतनाः। अहोभिरद्विरक्तुभिर्व्यक्तम्॥११८॥

यमो ददात्ववसानमस्मै। नृ मुणन्तु नृपात्वर्यः। अकृष्टा ये च कृष्टजाः।
कुमारीषु कनीनीषु। जारिणीषु च ये हिताः। रेतः पीता आण्डपीताः।
अङ्गारेषु च ये हुताः। उभयान् पुत्रपौत्रकान्। युवेऽहं यमराजगान्। शतमिन्नु
शरदः॥११९॥

अदो यद्वह्म विलबम्। पितृणां च यमस्य च। वरुणस्याश्विनोरग्रेः। मरुतां
च विहायसाम्। कामप्रयवणं मे अस्तु। स ह्येवास्मि सनातनः। इति नाको
ब्रह्मिश्रवो रायो धनम्। पुत्रानापौ देवीरिहाऽऽहितः॥१२०॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

विशीर्ष्णीं गृध्रशीर्ष्णीं च। अपेतो निर्ऋतिः हंथः। परिबाधः श्वेतकुक्षम्।
निजङ्घः शबलोदरम्। स तान् वाच्यायया सह। अग्रे नाशय सन्दृशः।
ईर्ष्यासूये बुभुक्षाम्। मन्युं कृत्यां च दीधिरे। रथेन किं शुकावता। अग्रे
नाशय सन्दृशः॥१२१॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[२८]

पर्जन्याय प्रगायत। दिवस्पुत्राय मीढुषे। स नो यवसमिच्छतु।
इदं वचः पर्जन्याय स्वराजे। हृदो अस्त्वन्तरन्तद्युयोत। मयोभूर्वातो
विश्वकृष्टयः सन्त्वस्मे। सुपिप्पला ओषधीर्देवगोपाः। यो गर्भमोषधीनाम्।
गवां कृणोत्यर्वताम्। पर्जन्यः पुरुषीणाम्॥१२२॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[२९]

पुनर्मामैत्विन्द्रियम्। पुनरायुः पुनर्भगः। पुनर्ब्राह्मणमैतु मा। पुनर्द्रविणमैतु
मा। यन्मेऽद्य रेतः पृथिवीमस्कान्। यदोषधीरप्यसंरद्यदापः। इदं तत्पुनराददे।
दीर्घायुत्वाय वर्चसे। यन्मे रेतः प्रसिच्यते। यन्म आजायते पुनः। तेन माममृतं
कुरु। तेन सुप्रजसं कुरु॥१२३॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।

ॐ नमो नारायणाय॥

[३०]

अद्ध्यस्तिरोऽधाऽजायत। तव वैश्रवणः संदा। तिरोऽधेहि सपत्नान्नः। ये
अपोऽश्रन्ति केचन। त्वाष्ट्रीं मायां वैश्रवणः। रथः सहस्रबन्धुरम्। पुरुश्चक्रः
सहस्राश्वम्। आस्थायायाहि नो बलिम्। यस्मै भूतानि बलिमावहन्ति। धनं

गावो हस्ति हिरण्यमश्वान्॥१२४॥

असाम सुमतौ यज्ञियस्य। श्रियं बिभ्रतोऽन्नमुखीं विराजम्। सुदर्शने च क्रौञ्चे च। मैनागे च महागिरौ। शतद्वारगमन्ता। स॒हार्यं नगरं तव। इति मन्त्राः। कल्पोऽत ऊर्ध्वम्। यदि बलि॑ ५ हरेत्। हिरण्यनाभये वितुदये कौबेरायाय बलिः॥१२५॥

सर्वभूताधिपतये नम इति। अथ बलि॑ ५ हत्वोपतिष्ठेत्। क्षत्रं क्षत्रं वैश्रवणः। ब्राह्मणा वय॑ ५ स्मः। नमस्ते अस्तु मा मां हि॑ ५ सीः। अस्मात्प्रविश्यान्नमर्द्धीति। अथ तमग्निमादधीत्। यस्मिन्नेतत्कर्म प्रयुञ्जीत्। तिरोऽधा भूः। तिरोऽधा भुवः॥१२६॥

तिरोऽधाः स्वः। तिरोऽधा भूर्भुवः स्वः। सर्वेषां लोकानामाधिपत्ये सीदेति। अथ तमग्निमिन्धीत्। यस्मिन्नेतत्कर्म प्रयुञ्जीत्। तिरोऽधा भूः स्वाहा॑। तिरोऽधा भुवः स्वाहा॑। तिरोऽधाः स्वः स्वाहा॑। तिरोऽधा भूर्भुवः स्वः स्वाहा॑। यस्मिन्नस्य काले सर्वा आहुतीरहुता भवेयुः॥१२७॥

अपि ब्राह्मणमुखीनाः। तस्मिन्नहः काले प्रयुञ्जीत्। परः सुप्तजनाद्वेपि। मास्म प्रमाद्यन्तमाध्यापयेत्। सर्वार्थाः सिद्ध्यन्ते। य एवं वेद। क्षुध्यन्निदम-
जानताम्। सर्वार्था न सिद्ध्यन्ते। यस्ते विघातुको भ्राता। ममान्तरहृदये श्रितः॥१२८॥

तस्मा इममग्रपिण्डं जुहोमि। स मेऽर्थान्मा विवंधीत्। मयि स्वाहा॑। राजाधिराजाय प्रसह्यसाहिने॑। नमो वयं वैश्रवणाय कुर्महे। स मे कामान्कामकामाय मह्यम्। कामेश्वरो वैश्रवणो ददातु। कुबेराय वैश्रवणाय। महाराजाय नमः। केतवो अरुणासश्च। ऋषयो वातरशनाः। प्रतिष्ठा ५ शतधा हि। सुमाहितासो सहस्रधायसम्। शिवा नः शन्तमा भवन्तु। दिव्या आप ओषधयः। सुमृडीका सरस्वति। मा ते व्योम सन्दृशि॥१२९॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।
ॐ नमो नारायणाय॥

[३१]

संवत्सरमेतद्व्रतं चरेत्। द्वौ वा मासौ। नियमः संमासेन। तस्मिन्नियम-
विशेषाः। त्रिषवणमुदकोपस्पर्शी। चतुर्थकालपानभक्तः स्यात्। अहरहर्वा
भैक्षमश्रीयात्। औदुम्बरीभिः समिद्धिरग्निं परिचरेत्। पुनर्मामैत्विन्द्रियमि-
त्येतेनानुवाकेन। उद्धृतपरिपूताभिरद्भिः कार्यं कुर्वीत॥१३०॥

असञ्चयवान्। अग्नये वायवे सूर्याय। ब्रह्मणे प्रजापतये। चन्द्रमसे
नक्षत्रेभ्यः। ऋतुभ्यः संवत्सराय। वरुणायारुणायेति व्रतहोमाः। प्रवर्ग्यवदादेशः।
अरुणाः काण्डऋषयः। अरण्येऽधीयीरन्। भद्रं कर्णेभिरिति द्वे जपित्वा॥१३१॥

महानाम्नीभिरुदकं संस्पर्श्य। तमाचार्यो दद्यात्। शिवा नः
शन्तमेत्योषधीरालभते। सुमृडीकेति भूमिम्। एवमपवर्गे। धेनुर्दक्षिणा।
कंसं वासंश्च क्षौमम्। अन्यद्वा शुक्लम्। यथाशक्ति वा। एवस्वाध्यायधर्मेण।
अरण्येऽधीयीत। तपस्वी पुण्यो भवति तपस्वी पुण्यो भवति॥१३२॥

श्री-छाया-सुवर्चलाम्बा-समेत-श्री-सूर्यनारायण-स्वामिने नमः।
ॐ नमो नारायणाय॥

[३२]

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवाः। भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः। स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳ
संस्तनूभिः। व्यशेम देवहितं यदायुः। स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः। स्वस्ति नः
पूषा विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः। स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु॥
॥ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः॥

॥ नवग्रहसूक्तम् ॥

आ स॒त्येन॒ रज॑सा॒ वर्त॑मानो नि॒वेश॑यन्न॒मृतं॑ म॒र्त्यं च। हि॒र॒ण्यये॑न सवि॒ता
रथे॒नाऽदे॒वो या॑ति॒ भुव॑ना वि॒पश्य॑न्। अ॒ग्निं द॒ृतं वृ॑णीमहे॒ होता॑रं वि॒श्ववे॑दसम्।
अ॒स्य य॒ज्ञस्य॑ सु॒क्रतु॑म्॥ येषा॒मीशे॑ पशु॒पतिः॑ पशू॒नां चतु॑ष्पदामु॒त च॑ द्वि॒पदा॑म्।
निष्क्री॑तोऽयं य॒ज्ञियं॑ भा॒गमे॑तु रा॒यस्पोषा॑ यज॑मानस्य सन्तु॥

अधिदे॒वता प्रत्य॑धिदे॒वता स॑हिताय आ॒दित्या॑य॒ नमः॥१॥

अ॒ग्निर्मूर्धा॑ दि॒वः क॒कुत्प॑तिः पृथि॒व्या अ॒यम्। अ॒पा५ रेता॑सि जि॒न्वति॑।
स्यो॒ना पृथि॑वि॒ भवा॑ऽनृ॒क्षरा नि॒वेश॑नी। यच्छा॑नः शर्म॑ स॒प्रथाः॑। क्षे॒त्रस्य॑ पति॑ना
वय॑५ हि॒ते नै॒व ज॑यामसि। गा॒मश्च॑ पोषयि॒त्वा स नो॑ मृ॒डाती॒दृशे॑॥

अधिदे॒वता प्रत्य॑धिदे॒वता स॑हिताय अ॒ङ्गारका॑य॒ नमः॥२॥

प्र वः॑ शु॒क्राय॑ भा॒नवे॑ भर॒ध्व५ ह॒व्यं म॒तिं चा॒ग्नये॑ सु॒पूत॑म्॥ यो दै॒व्यानि॑
मा॒नुषा॑ ज॒नू५ष्य॒न्तर्वि॑श्वानि वि॒द्वना॒ जिगा॑ति॥ इन्द्रा॑णीमा॒सु ना॒रिषु॑
सु॒पत्नी॑म॒हम॑श्रवम्। न ह्य॑स्या अ॒पर॑श्च॒न ज॒रसा॑ म॒रते॑ पतिः॥ इन्द्र॑ वो
वि॒श्वत॑स्प॒रि ह॒वाम॑हे ज॒नैभ्यः॑। अ॒स्माक॑मस्तु॒ केवलः॑॥

अधिदे॒वता प्रत्य॑धिदे॒वता स॑हिताय शु॒क्राय॒॑ नमः॥३॥

आप्या॑यस्व॒ समे॑तु ते वि॒श्वतः॑ सोम॒ वृष्णि॑यम्। भवा॒ वाज॑स्य स॒ङ्गथे॑॥ अ॒प्सु मे॑
सोमो॑ अब्रवीद॒न्तर्वि॑श्वानि भेष॒जा। अ॒ग्निं च॑ वि॒श्वश॑म्भु॒वमाप॑श्च वि॒श्वभे॑षजीः।
गौरी॑ मि॒माय॑ स॒लिलानि॑ तक्ष॑ती। ए॒कप॑दी द्वि॒पदी॑ सा चतु॑ष्पदी। अ॒ष्टाप॑दी
नव॑पदी बभू॒वुषी॑॥ स॒हस्रा॑क्षरा पर॒मे व्यो॑मन्।

अधिदे॒वता प्रत्य॑धिदे॒वता स॑हिताय सोमा॑य॒ नमः॥४॥

उद्धु॑ध्यस्वाग्ने॒ प्रति॑जागृ॒ह्येन॑मिष्टा॒पूर्ते॑ स५सृ॒जेथाम॑यं च। पुनः॑ कृ॒ण्व५स्त्वा
पि॒तरं॑ युवा॑नम॒न्वाता॑सी॒त्वयि॑ तन्तु॑मे॒तम्॥ इ॒दं वि॑ष्णुर्विच॑क्रमे त्रे॒धा नि॑दधे

पदम्। समूढमस्यपा९ सुरे॥ विष्णो रराटमसि विष्णोः पृष्ठमसि विष्णोः
 श्रत्रेस्थो विष्णोः स्यूरसि विष्णोर्ध्रुवमसि वैष्णवमसि विष्णवे त्वा।
 अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय बुधाय नमः॥५॥

बृहस्पते अतियदर्यो अर्होद्विमद्विभाति क्रतुमज्जनेषु। यद्दीदयच्छवसर्तप्रजात
 तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम्॥ इन्द्रमरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्याते
 अपिबः सुतस्य। तव प्रणीती तव शूरशर्मन्नाविवासन्ति कवयः सुयज्ञाः॥
 ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्विसीमतः सुरुचो वेन आवः। सबुधिया उपमा
 अस्य विष्ठाः सुतश्च योनिमसंतश्च विवः॥
 अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय बृहस्पतये नमः॥६॥

शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये। शंयोरभिस्रवन्तु नः॥ प्रजापते न
 त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परिता बभूव। यत्कांमास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु
 वयः९ स्याम पतयो रयीणाम्। इमं यमप्रस्तरमाहि सीदाऽङ्गिरोभिः पितृभिः
 संविदानः। आत्वा मन्त्राः कविशस्ता वहन्त्वेना राजन् हविषा मादयस्व॥
 अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय शनैश्चराय नमः॥७॥

कया नश्चित्र आभुवदूती सदावृधः सखा। कया शचिष्ठया वृता। आऽयङ्गौः
 पृश्निरक्रमीदसनन्मातरं पुनः। पितरं च प्रयन्त्सुवः। यत्तं देवी निरृतिराबन्ध
 दामं ग्रीवास्वविचर्त्यम्। इदं ते तद्विष्याम्यायुषो न मध्यादथाजीवः पितुमद्धि
 प्रमुक्तः॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय राहवे नमः॥८॥

केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे। समुषद्विरजायथाः॥ ब्रह्मा
 देवानां पदवीः कवीनामृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणाम्। श्येनो गृध्राणां९
 स्वधितिर्वनानां९ सोमः पवित्रमत्येति रेभन्। (ऋक्) सचित्र चित्रं

चितयन् तमस्मे चित्रक्षत्र चित्रतमं वयोधाम्। चन्द्रं रयिं पुरुवीरं बृहन्तं
चन्द्रचन्द्राभिर्गुणते युवस्व॥

अधिदेवता प्रत्यधिदेवता सहिताय केतवे नमः॥९॥

॥ॐ आदित्यादि नवग्रहदेवताभ्यो नमो नमः॥

॥ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः॥

॥ प्रार्थना ॥

भानो भास्कर मार्तण्ड चण्डरश्मे दिवाकर।
आयुरारोग्यमैश्वर्यं श्रियं पुत्रांश्च देहि मे॥

धृतपद्मद्वयं भानुं तेजोमण्डलमध्यगम्।
सर्वाधिव्याधिशमनं छायाश्लिष्टतनुं भजे॥

सौरमण्डलमध्यस्थं साम्बं संसारभेषजम्।
नीलग्रीवं विरूपाक्षं नमामि शिवमव्ययम्॥

ध्येयः सदा सवितुमण्डल-मध्यवर्ती
नारायणः सरसि-जासन-सन्निविष्टः।
केयूरवान् मकरकुण्डलवान् किरीटी
हारी हिरण्मयवपुर्धृतशङ्खचक्रः॥

शङ्ख-चक्र-गदापाणे द्वारकानिलयाच्युत।
गोविन्द पुण्डरीकाक्ष रक्ष मां शरणागतम्॥

आकाशात् पतितं तोयं यथा गच्छति सागरम्।
सर्वदेवनमस्कारः केशवं प्रतिगच्छति॥

श्री केशवं प्रतिगच्छत्यो नम इति॥

कायेन वाचा मनसेन्द्रियैर्वा
बुद्ध्याऽऽत्मना वा प्रकृतेः स्वभावात्।
करोमि यद्यत् सकलं परस्मै
नारायणायेति समर्पयामि॥

अनेन पूजनेन सपरिवार-भगवान्-सूर्यः प्रीयताम्।

ॐ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु।

॥ आदित्यहृदयम् ॥

ततो युद्धपरिश्रान्तं समरे चिन्तया स्थितम्।
रावणं चाग्रतो दृष्ट्वा युद्धाय समुपस्थितम्॥१॥

दैवतैश्च समागम्य द्रष्टुमभ्यागतो रणम्।
उपागम्याब्रवीद्रामम् अगस्त्यो भगवान् ऋषिः॥२॥

राम राम महाबाहो शृणु गुह्यं सनातनम्।
येन सर्वानरीन् वत्स समरे विजयिष्यसि॥३॥

आदित्यहृदयं पुण्यं सर्वशत्रुविनाशनम्।
जयावहं जपेन्नित्यम् अक्षय्यं परमं शिवम्॥४॥

सर्वमङ्गलमाङ्गल्यं सर्वपापप्रणाशनम्।
चिन्ताशोकप्रशमनम् आयुर्वर्धनमुत्तमम्॥५॥

रश्मिमन्तं समुद्यन्तं देवासुरनमस्कृतम्।
पूजयस्व विवस्वन्तं भास्करं भुवनेश्वरम्॥६॥

सर्वदेवात्मको ह्येष तेजस्वी रश्मिभावनः।
एष देवासुरगणान् लोकान् पाति गभस्तिभिः॥७॥

एष ब्रह्मा च विष्णुश्च शिवः स्कन्दः प्रजापतिः।
महेन्द्रो धनदः कालो यमः सोमो ह्यपां पतिः॥८॥

पितरो वसवः साध्या ह्यश्विनौ मरुतो मनुः।
वायुर्वह्निः प्रजाप्राण ऋतुकर्ता प्रभाकरः॥९॥

आदित्यः सविता सूर्यः खगः पूषा गभस्तिमान्।
सुवर्णसदृशो भानुर्विश्वरेता दिवाकरः॥१०॥

हरिदश्वः सहस्रार्चिः सप्तसप्तिर्मरीचिमान्।
तिमिरोन्मथनः शम्भुस्त्वष्टा मार्तण्ड अंशुमान्॥११॥

हिरण्यगर्भः शिशिरस्तपनो भास्करो रविः।
अग्निगर्भोऽदितेः पुत्रः शङ्खः शिशिरनाशनः॥१२॥

व्योमनाथस्तमोभेदी ऋग्यजुस्सामपारगः।
घनवृष्टिरपां मित्रो विन्ध्यवीथीप्लवङ्गमः॥१३॥

आतपी मण्डली मृत्युः पिङ्गलः सर्वतापनः।
कविर्विश्वो महातेजा रक्तः सर्वभवोद्भवः॥१४॥

नक्षत्रग्रहताराणाम् अधिपो विश्वभावनः।
तेजसामपि तेजस्वी द्वादशात्मन् नमोऽस्तु ते॥१५॥

नमः पूर्वाय गिरये पश्चिमायाद्रये नमः।
ज्योतिर्गणानां पतये दिनाधिपतये नमः॥१६॥

जयाय जयभद्राय हर्यश्वाय नमो नमः।
नमो नमः सहस्रांशो आदित्याय नमो नमः॥१७॥

नम उग्राय वीराय सारङ्गाय नमो नमः।
नमः पद्मप्रबोधाय मार्तण्डाय नमो नमः॥१८॥

ब्रह्मेशानाच्युतेशाय सूर्यायादित्यवर्चसे।
भास्वते सर्वभक्षाय रौद्राय वपुषे नमः॥१९॥

तमोग्नाय हिमघ्नाय शत्रुघ्नायामितात्मने।
कृतघ्नघ्नाय देवाय ज्योतिषां पतये नमः॥२०॥

तप्तचामीकराभाय वह्नये विश्वकर्मणे।
नमस्तमोऽभिनिघ्नाय रुचये लोकसाक्षिणे॥२१॥

नाशयत्येष वै भूतं तदेव सृजति प्रभुः।
पायत्येष तपत्येष वर्षत्येष गभस्तिभिः॥२२॥

एष सुप्तेषु जागर्ति भूतेषु परिनिष्ठितः।
एष एवाग्निहोत्रं च फलं चैवाग्निहोत्रिणाम्॥२३॥

वेदाश्च ऋतवश्चैव ऋतूनां फलमेव च।
यानि कृत्यानि लोकेषु सर्व एष रविः प्रभुः॥२४॥

एनमापत्सु कृच्छ्रेषु कान्तारेषु भयेषु च।
कीर्तयन् पुरुषः कश्चिन्नावसीदति राघव॥२५॥

पूजयस्वेनमेकाग्रो देवदेवं जगत्पतिम्।
एतत् त्रिगुणितं जप्त्वा युद्धेषु विजयिष्यसि॥२६॥

अस्मिन् क्षणे महाबाहो रावणं त्वं वधिष्यसि।
एवमुक्त्वा तदाऽगस्त्यो जगाम च यथाऽऽगतम्॥२७॥

एतच्छ्रुत्वा महातेजा नष्टशोकोऽभवत्तदा।
धारयामास सुप्रीतो राघवः प्रयतात्मवान्॥२८॥

आदित्यं प्रेक्ष्य जप्त्वा तु परं हर्षमवाप्तवान्।
त्रिराचम्य शुचिर्भूत्वा धनुरादाय वीर्यवान्॥२९॥

रावणं प्रेक्ष्य हृष्टात्मा युद्धाय समुपागमत्।
सर्वयत्नेन महता वधे तस्य धृतोऽभवत्॥३०॥

अथ रविरवदन्निरीक्ष्य रामं मुदितमनाः परमं प्रहृष्यमाणः।
निशिचरपतिसङ्क्षयं विदित्वा सुरगणमध्यगतो वचस्त्वरेति॥३१॥

॥इत्यार्षे श्रीमद्रामायणे वाल्मीकीये आदिकाव्ये युद्धकाण्डे आदित्यहृदयं
नाम सप्तोत्तरशततमः सर्गः॥

॥ द्वादशार्यासूर्यस्तुतिः ॥

उद्यन्नद्य विवस्वानारोहन्नुत्तरां दिवं देवः।
हृद्रोगं मम सूर्यो हरिमाणं चाऽऽशु नाशयतु॥१॥

निमिषार्धेनैकेन द्वे च शते द्वे सहस्रे द्वे।
क्रममाण योजनानां नमोऽस्तु ते नलिननाथाय॥२॥

कर्म-ज्ञान-ख-दशकं मनश्च जीव इति विश्व-सर्गाय।
द्वादशधा यो विचरति स द्वादश-मूर्तिरस्तु मोदाय॥३॥

त्वं हि यजुर्ऋक् साम त्वमागमस्त्वं वषट्कारः।
त्वं विश्वं त्वं हंसस्त्वं भानो परमहंसश्च॥४॥

शिवरूपाज्ज्ञानमहं त्वत्तो मुक्तिं जनार्दनाकारात्।
शिखिरूपादेश्वर्यं त्वत्तश्चरोग्यमिच्छामि॥५॥

त्वचि दोषा दृशि दोषा हृदि दोषा येऽखिलेन्द्रियज-दोषाः।
तान् पूषा हतदोषः किञ्चिद्रोषाग्निना दहतु॥६॥

धर्मार्थ-काम-मोक्ष-प्रतिरोधानुग्र-ताप-वेग-करान् ।
बन्दी-कृतेन्द्रिय-गणान् गदान् विखण्डयतु चण्डांशुः॥७॥

येन विनेदं तिमिरं जगदेत्य ग्रसति चरमचरमखिलम्।
धृतबोधं तं नलिनीभर्तारं हर्तारमापदामीडे॥८॥

यस्य सहस्राभीशोरभीशु-लेशो हिमांशु-बिम्बगतः।
भासयति नक्तमखिलं भेदयतु विपद्-गणानरुणः॥९॥

तिमिरमिव नेत्र-तिमिरं पटलमिवाशेष-रोग-पटलं नः।
काशमिवाधि-निकायं कालपिता रोगयुक्ततां हरतात्॥१०॥

वाताश्मरी-गदार्शस्त्वग्-दोष-महोदर-प्रमेहांश्च ।
ग्रहणी-भगन्दराख्या महतीस्त्वं मे रुजो हंसि॥११॥

त्वं माता त्वं शरणं त्वं धाता त्वं धनं त्वमाचार्यः।
त्वं त्राता त्वं हर्ता विपदामर्क प्रसीद मम भानो॥१२॥

इत्यार्या-द्वादशकं साम्बस्य पुरो नभःस्थलात् पतितम्।
पठतां भाग्य-समृद्धिः समस्त-रोग-क्षयश्च स्यात्॥१३॥

॥इति श्री-द्वादशार्यासूर्यस्तुतिः सम्पूर्णा॥